

Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Τμήμα Γεωγραφίας

Ιστορική συνέχεια
Γεωπολιτικών θεωριών
(1890-2015)

1) John Lund photography

Φωτιάδης Γεώργιος

Επίβλεψη: Σιδηρόπουλος Γεώργιος

Μυτιλήνη 2016

Περίληψη

Η ολοκληρωτική εξερεύνηση του κόσμου έφερε την ανθρωπότητα απέναντι σε μια νέα εποχή. Ο αχανής πλανήτης μετατράπηκε σε ένα πεπερασμένο γεγονός στο οποίο το κάθε κράτος έπρεπε να ορισθεί. Δημιουργήθηκε ένα καινούριο, κλειστό σύστημα το οποίο αναγκάζει τους πολιτισμούς σε αλληλεπίδραση. Η γεωγραφική θέση, οι πόροι, ο χαρακτήρας, η έκταση κ.α. προσδιορίζουν ένα κράτος στο παγκόσμιο σύστημα, στην *παγκόσμια σκακιέρα*. Η κατανόηση της πολυπλοκότητας των σχέσεων και των αλληλεπιδράσεων των κρατών έγινε απαραίτητη συνθήκη για τους έχοντες ισχύ αλλά και για τα κράτη που την επιθυμούν. Η γέννηση της επιστήμης της γεωπολιτικής είναι το αποτέλεσμα αυτής της ανάγκης.

Στην εξέλιξη της μελέτης αναγνωρίζονται τα σημεία καμπής της γεωπολιτικής επιστήμης. Αναφορικά η εξέλιξη της επιστήμης συμβαίνει με τρεις μεγάλες θεωρήσεις με θεμέλιο άξονα την παγκόσμια κυριαρχία. Αρχικά εμπνευσμένος από την Αγγλική ναυτική αυτοκρατορία ο Μάχαν προσδιορίζει τις μεθόδους εκείνες που πρέπει να ακολουθήσει ένα κράτος-δύναμη για την παγκόσμια κυριαρχία. Την συνέχεια αναλαμβάνει ο Μακίντερ ο οποίος θεωρεί την διεκδίκηση της παγκόσμιας ισχύος ένα συνεχή πόλεμο μεταξύ χερσαίων και θαλάσσιων δυνάμεων. Η θεώρηση του κόσμου δεν αλλάζει σημαντικά μετά τον Μακίντερ παρά μόνο μετά τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο με την ανακάλυψη ενός καινούριου επιπέδου από τον Σεβέρσκι, τον κόσμο του αέρα. Ενώ ο κόσμος έχει πια ανακαλυφθεί ολοκληρωτικά σε όλα τα επίπεδά του ο Μπρζεζίνσκι έρχεται να οριστικοποιήσει την πρωτοκαθεδρία των χερσαίων δυνάμεων και τη σημαντικότητα της κατοχής ξηράς.

Η χωρική και χρονική διαδρομή που διανύουν αυτές οι θεωρίες θα απασχολήσουν ενεργά αυτή τη μελέτη. Η εξερεύνηση των διαφόρων εννοιών του χώρου και οι μέθοδοι απόδοσης χαρακτηριστικών θα δημιουργήσει ολοκληρωμένη εικόνα του παγκόσμιου συστήματος. Η πρωτογενής πληροφορία των θεωριών σκιαγραφεί την ταυτόχρονη εξέλιξη της γεωπολιτικής επιστήμης όσο και του παγκόσμιου χώρου γεγονός που επιτρέπει την κατανόηση της πορείας της επιστήμης όσο και των κρατών.

Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	2
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	4
ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΟΡΙΣΜΟΙ	5
Άλφρεντ Θαγιερ Μαχάν (Alfred Thayer Mahan)	8
Η ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ	8
ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΙΣΧΥΣ ΚΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ	8
ΑΝΑΛΥΣΗ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ	9
Σερ Χαλφρντ Τζον Μακίντερ (Sir Halford John Mackinder)	13
Η ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ	13
ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΙΣΧΥΣ, ΕΝΑΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΜΕΤΑΞΥ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΤΗΣ ΞΗΡΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ	13
ΑΝΑΛΥΣΗ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ	14
Νικόλας Τζον Σπαικμάν (Nicholas J. Spykman)	19
Η ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ	19
ΑΝΑΘΕΩΡΩΝΤΑΣ ΤΟΝ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΟ ΚΟΣΜΟ ΤΟΥ ΜΑΚΙΝΤΕΡ	19
ΑΝΑΛΥΣΗ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ	20
ΚΡΗΠΙΔΩΜΑ (RIMLAND)	24
Αλεξάντερ Π. Ντε Σεβερσκι (Alexander P de Seversky)	27
Η ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ	27
Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΠΤΙΚΗ ΤΟΥ ΑΕΡΟΠΟΡΟΥ (ΑΝΑΦΟΡΑ ΑΠΟ ΣΤΕΡΗΕΝ ΤΖΟΝΣ)	28
ΑΝΑΛΥΣΗ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ	28
Ζμπιγκνιού Μπρζεζίνσκι (Zbigniew Brzezinski)	30
Η ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ	30
ΕΥΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΣΚΑΚΙΕΡΑ	31
ΑΝΑΛΥΣΗ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ	31
Αλεξάντερ Ντουγκίν (Alexander Dugin)	36
ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ	36
ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ	37
ΑΝΑΛΥΣΗ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ	38
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	42
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	43
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	46
ΑΓΓΛΙΚΗ	46
ΕΛΛΗΝΙΚΗ	47
ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ	49

Πρόλογος

Μπορούμε να πούμε ότι γεωπολιτική είναι η μελέτη των διεθνών σχέσεων σε επίπεδο κρατών με βασικό στοιχείο τον εντοπισμό των πόλων ισχύος ανά τον χρόνο και τα αποτελέσματα αυτής της ισχύος στο παγκόσμιο χώρο. Η γεωπολιτική επιστήμη είναι ο συνδυασμός πολλών επιστημονικών κλάδων (κοινωνικού, πολιτικού, γεωφυσικού, ιστορικού κ.α.) με πρισματική οπτική του χώρου. Οι πολιτισμικές μεταβολές και το χωρικό τους αποτύπωμα απασχολούν έντονα την δομή ανάλυσης αυτής της επιστήμης.

Η χρησιμότητα της γεωπολιτικής επιστήμης βρίσκεται στην κατανόηση του χαρακτήρα των ανθρώπινων πολιτισμών στον χώρο που εξελίσσονται. Μέσω της μελέτης της ιστορίας των πολιτισμών, της καταγραφής των επαναλαμβανόμενων μοτίβων, τον σχεδιασμό των μελλοντικών κινήσεων των πολιτισμών η γεωπολιτική επιστήμη κατέχει δικαίως σημαντικό μερίδιο στην ανάγνωση, την καταγραφή και τον σχεδιασμό της πορείας της ανθρωπότητας.

Η μελέτη των θεωριών συμβαίνει την περίοδο 1890-2015. Το 1890 σηματοδοτεί την έναρξη της γεωπολιτικής επιστήμης, σύμφωνα με αυτή την έρευνα, καθώς είναι η χρονιά δημοσίευσης του έργου του Άλφρεντ Θάγιερ Μάχαν με τίτλο «Η επιρροή της θαλάσσιας ισχύος στην ιστορία 1660-1783» (The influence of sea power upon history 1660-1783). Αντίστοιχα το 2015 αποτελεί την τελευταία χρονιά δημοσίευσης του έργου του Ντούγκιν με τίτλο βιβλίο «Ο τελευταίος πόλεμος της Παγκόσμιας Νήσου» (Last War of World Island).

Σε ακαδημαϊκό επίπεδο η γεωπολιτική αναλύει την ιστορία και την κοινωνική επιστήμη αναφορικά με τη γεωγραφία και την πολιτική. Τα δεδομένα που συμβάλουν στην διεκπεραίωση της έρευνας προέρχονται από πληθώρα επιστημονικών κλάδων. Το γενικό επιστημονικό πεδίο που ανήκει αυτή η μελέτη είναι το πεδίο πολιτικών επιστημών υπό το πρίσμα του χώρου και σε κλίμακα κράτους.

Τα ερωτήματα που καλείται να περιγράψει, να αναλύσει και τελικά να απαντήσει η μελέτη αφορούν την ιστορική εξέλιξη των γεωπολιτικών θεωριών. Η ανάγκη δημιουργίας της επιστήμης, τα μέρη και οι πολιτισμοί που ανέπτυξαν αυτές τις θεωρίες (μέσω των επιστημονικών εκπροσώπων τους), τα χαρακτηριστικά που αποδίδονται στο χώρο και η μέθοδος με την οποία αυτό συμβαίνει, η μεταβολή των περιοχών σημαντικότητας και οι λόγοι κατοχής αυτής της σπουδαιότητας, η έννοια της ισχύος, του ελέγχου και της παγκόσμιας δύναμης.

Η μελέτη εξελίσσεται με βάση τις προσωπικότητες και το έργο τους στον κλάδο της γεωπολιτικής επιστήμης. Η σειρά παρουσίασης των επιστημόνων ορίζεται με την αρχαιότητα της δημοσίευσης που έχουν πραγματοποιήσει η οποία και χρησιμοποιείται σε αυτή τη διερεύνηση. Η παρουσίαση των προσωπικοτήτων συμβαίνει σε τρεις ενότητες, αρχικά αναλύεται η ζωή και το έργο του εκάστοτε επιστήμονα, στη συνέχεια σκιαγραφούνται τα βασικά σημεία της θεωρίας του και τέλος αναπτύσσεται η γεωπολιτική του θεωρία στο σύνολό της.

Γεωπολιτική επιστήμη και ορισμοί

Η Γεωπολιτική (Geopolitics) προέρχεται από τις ελληνικές λέξεις «γέα», «γης» και «πολιτική». Ασχολείται με την μελέτη των φαινομένων της γεωγραφίας, που εξελίσσονται σε ανθρώπινο και φυσικό περιβάλλον, σε ένα παγκόσμιο επίπεδο πολιτικών σχέσεων. Η γεωπολιτική είναι η μέθοδος μελέτης πολιτικών των κρατών με σκοπό την κατανόηση, την εξήγηση και τον σχεδιασμό μιας παγκόσμιας πολιτικής συμπεριφοράς μέσω γεωγραφικών μεταβλητών. Αυτές οι μεταβλητές περιλαμβάνουν χωρικές μελέτες, την επιστήμη της κλιματολογίας, της τοπογραφίας και της δημογραφίας, φυσικούς πόρους και εφαρμοσμένη τεχνολογία στην περιοχή που συμβαίνει η έρευνα.

Η Γεωπολιτική εστιάζει στην πολιτική δύναμη σε σχέση με τον παγκόσμιο χώρο. Ειδικότερα με τα χωρικά ύδατα και τα εδάφη γης σε σχέση με την Διπλωματική Ιστορία (Diplomatic history¹).

Σε ακαδημαϊκό επίπεδο η γεωπολιτική αναλύει την ιστορία και την κοινωνική επιστήμη αναφορικά με τη γεωγραφία και την πολιτική.

Πληθώρα ορισμών αναπτύχθηκαν κατά την εξέλιξη της γεωπολιτικής επιστήμης, οι σημαντικότεροι από αυτούς αναφέρονται παρακάτω.

Ο Φρίντριχ Ράτσελ (Friedrich Ratzel) με το έργο του «Πολιτική Γεωγραφία, η Γεωγραφία των Κρατών, του Εμπορίου και του Πολέμου» (Politische Geographie) έδωσε την εξής ερμηνεία στον όρο «Πολιτική Γεωγραφία»:

«Η Γεωγραφία στην Υπηρεσία της Πολιτικής του Κράτους».

Ένας πρωτόλειος ορισμός καθώς η γεωπολιτική ως επιστήμη δεν έχει θεμελιωθεί. Ο Ράτσελ θέτει τα πρώτα ζητήματά της γι αυτό και από πολλούς θεωρείται ο πατέρας της γεωπολιτικής (έναντι του Μακίντερ). Ουσιαστικά όμως ο Ράτσελ δεν κατάφερε να «δει» την γεωπολιτική στο παγκόσμιο χάρτη, κατάφερε όμως να αναπτύξει σημαντικές θεωρίες όσο αναφορά την αντιμετώπιση ενός αναπτυσσόμενου κράτους.

Ο Κάρλ Χάουσοφερ (Karl Haushoffer, 1869-1946) είναι και αυτός γερμανός γεωγράφος και επηρεασμένος από τον Ράτσελ, το 1920 έγραφε ότι:

«Η Γεωπολιτική θα είναι και πρέπει να είναι η γεωγραφική συνείδηση του κράτους. Το αντικείμενό της είναι η μελέτη των μεγάλων ζωτικών συσχετίσεων του σύγχρονου

¹ **Διπλωματική Ιστορία (Diplomatic History)** διαπραγματεύεται την ιστορία των διεθνών σχέσεων. Διαφέρει από τις διεθνείς σχέσεις στο ότι η πρώτη ασχολείται με την εξωτερική πολιτική ενός κράτους, ενώ η δεύτερη με τις σχέσεις μεταξύ δύο ή περισσότερων κρατών. Η διπλωματική ιστορία όπως αναφέρει και το όνομά της τείνει να ενδιαφέρεται περισσότερο για την ιστορία της διπλωματίας ενώ οι διεθνείς σχέσεις ασχολούνται περισσότερο με παροντικά γεγονότα.

ανθρώπου στο πλαίσιο του σύγχρονου χώρου και ο σκοπός της είναι ο συντονισμός των φαινομένων που συνδέουν το κράτος με το χώρο».

Σύμφωνα με τον Σολ Κοέν (Saul Cohen) στο έργο του «Γεωγραφία και Πολιτικές σε ένα Διαιρεμένο Κόσμο» (Geography and Politics in a World Divided) το οποίο δημοσίευσε το 1963:

«Η πεμπουσία της Γεωπολιτικής είναι η μελέτη της υφισταμένης σχέσεως μεταξύ της διεθνούς πολιτικής της ισχύος και των αντιστοίχων γεωγραφικών χαρακτηριστικών, κυρίως δε αυτών των γεωγραφικών χαρακτηριστικών επί των οποίων αναπτύσσονται οι πηγές της ισχύος».

Για τον Ρόμπερτ Χάρκαβι (Robert Harekavy):

«Η Γεωπολιτική είναι η χαρτογραφική αναπαράσταση των σχέσεων μεταξύ των κυρίων αντιτιθεμένων δυνάμεων».

Σύμφωνα με τον καθηγητή γεωγραφίας Γεωπολιτικής της École Normal Supérieure, Μίχαελ Φουσέρ (Michael Foucher):

«Η Γεωπολιτική είναι μια συνολική μέθοδος γεωγραφικής αναλύσεως συγκεκριμένων κοινωνικο-πολιτικών καταστάσεων αντιμετωπιζομένων στο γεωγραφικό τους πλαίσιο συνδυαζόμενη με τις συνήθεις βιοθεωρήσεις που τις χαρακτηρίζουν»

Στη συνέχεια ο Λάντις Κριστόφ (Ladis Kristof) επισημαίνει ότι:

«Ο σύγχρονος θεωρητικός της Γεωπολιτικής δεν επισκοπεί το γεωγραφικό χάρτη της Γης για να διακρίνει τι μας υπαγορεύει η φύση να κάνουμε, αλλά τι μας συμβουλεύει η φύση να κάνουμε με δεδομένες τις προτιμήσεις μας»

Ο Χάρολντ (Harold) και η Μάργκαρετ Σπρουτ (Margaret Sprout) αναφέρουν ότι:

«Η διεθνής πολιτική παρουσιάζει σε όλες τις περιόδους, περισσότερο ή λιγότερο διακρινόμενα πρότυπα καταναγκασμού και υποταγής, επιρροής και συμμόρφωσης, πρότυπα που έχουν την αντανάκλασή τους σε πολιτικούς όρους με έντονη τη συναίσθηση του Γεωγραφικού Χώρου» .

Τέλος συμφώνως προς τον Κόλιν Γκρέι (Colin Gray):

«Η δύναμη της γενικής Γεωπολιτικής Θεωρίας βρίσκεται στο ότι τοποθετεί την τοπική δράση ή την αλληλεπίδραση σε ένα παγκόσμιο πλαίσιο [...] εκείνοι οι οποίοι θέλουν να κατανοήσουν τις γεωπολιτικές διστάσεις της διεθνούς ασφάλειας πρέπει να αφομοιώσουν τις ουσιώδεις έννοιες της γεωπολιτικής» .

Γίνετε λοιπόν κατανοητό ότι η γεωπολιτική δεν αποτελεί μια επιστήμη παροντικού χρόνου αλλά τη μελέτη της ιστορικής συνέχειας και τον σχεδιασμό των μελλοντικών κοινωνικών, οικονομικών, πολιτικών σχέσεων αναφορικά με τον παγκόσμιο χώρο.

Πως όμως δημιουργούνται αυτοί οι ορισμοί, ποιοι συνέβαλαν στην εξέλιξη της επιστήμης και με ποιους τρόπους διάβασαν τον χώρο, ποιες ανάγκες οδήγησαν στην απόδοση χαρακτηριστικών στα κράτη και πως χωρίζεται ο κόσμος με γνώμονα την παγκόσμια κυριαρχία; Υπάρχει μονάχα μία γεωπολιτική θεώρηση, ποιοι λόγοι ευθύνονται για την ύπαρξη διαφορετικών γεωπολιτικών; Τέτοιου είδους ερωτήματα θα απασχολήσουν την εξέλιξη της έρευνας.

Οι παρακάτω γεωπολιτικοί επιστήμονες θα μας φανερώσουν τις θεμελιώδεις αρχές της γεωπολιτικής στην πορεία εξέλιξής της. Τα μέρη και οι πολιτισμοί που συνέβαλαν σε αυτές τις παγκόσμιες θεωρήσεις επίσης θα αναφερθούν.

Άλφρεντ Θάγιερ Μάχαν (Alfred Thayer Mahan)

Η προσωπικότητα

Captain Alfred Thayer Mahan

Ο Άλφρεντ Θάγιερ Μάχαν έζησε την περίοδο 1840-1914, μνημονεύεται ως ένας ευφυής ναύαρχος, γεωπολιτικός και Ιστορικός. Γεννήθηκε τον Σεπτέμβριο του 1840 στο West Point της Νέας Υόρκης. Προερχόμενος από οικογένεια με ακαδημαϊκή μόρφωση (Dennis Hart Mahan, καθηγητής του US Military Academy) παρευρίσκειτε και φοιτά στο Saint James School, μια προπαρασκευαστική ακαδημία στο δυτικό Μέριλαντ. Στη συνέχεια σπούδασε, για δύο χρόνια, στο Columbia College, εκεί συμμετείχε σε μια ομάδα συζήτησης και στοχασμού (Philolexian Society²). Ενάντια στις επιθυμίες των γονιών του ο Alfred μεταφέρθηκε στην Ναυτική Ακαδημία (US Naval Academy) της Αννάπολις όπου και αποφοίτησε (δεύτερος στο τμήμα) το 1859. Το 1861 χρησίμευε υπολοχαγός, υπηρέτησε στο Συμμαχικό στρατό, στον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο, ως αξιωματικός σε διάφορα πλοία και ως εκπαιδευτής στην Ναυτική Ακαδημία των Ηνωμένων Πολιτειών (US Naval Academy). Η πορεία του συνεχίστηκε ανοδικά κατακτώντας το 1885 το αξίωμα του καπετάνιου. Υπηρέτησε ενεργά το Ναυτικό για τουλάχιστον 40 χρόνια εξυπηρετώντας και προστατεύοντας τα συμφέροντα των Η.Π.Α.

Πέραν της στρατιωτικής του θητείας και προσφοράς ο Μάχαν κατείχε σημαντική ακαδημαϊκή πορεία. Το 1884 προσεκλήθη από τον πρόεδρο του Ναυτικού Πολεμικού Κολλεγίου (Naval War College) για να διδάξει Θαλάσσια Ιστορία και Τακτικές (Naval history and tactics), μόλις δύο χρόνια αργότερα χρίζεται ο ίδιος πρόεδρος του κολλεγίου. Η ακαδημαϊκή του καριέρα αλλά και φήμη κορυφώνεται το 1890 με την δημοσίευση μιας σειράς διαλέξεων με τίτλο «Η επιρροή της θαλάσσιας ισχύος στην ιστορία 1660-1783» (The influence of sea power upon history 1660-1783).

Θαλάσσια Ισχύς και Παγκόσμια Κυριαρχία

Η πρώτη δημοσίευση του Άλφρεντ Μάχαν «Η επιρροή της θαλάσσιας ισχύος στην ιστορία 1660-1783» αποτελεί τη μελέτη μιας τεράστιας ναυτικής δύναμης της εποχής, της Αγγλίας. Ο Μάχαν θεωρεί ότι

«ενώ οι λόγοι και οι συνθήκες ενός πολέμου διαφέρουν από εποχή σε εποχή, ειδικότερα με την εξέλιξη της πολεμικής τεχνολογίας, υπάρχουν ορισμένες πρακτικές στο σχολείο

² **Philolexian Society** είναι μια λέσχη του πανεπιστημίου Κολούμπια. Ιδρύθηκε το 1802 και αποτελεί μια από τις παλαιότερες λέσχες του πανεπιστημίου. Οι «φίλοι των λέξεων» έχουν την ευκαιρία να εξασκήσουν τις γνώσεις τους στη ρητορική, την σύνθεση και τον δικανικό διάλογο.

της ιστορίας οι οποίες παραμένουν ίδιες-σταθερές και είναι ως εκ τούτου παγκόσμιας εφαρμογής και αναβαθμίζονται ανάλογα με τις επικρατούσες συνθήκες».

Αυτές λοιπόν τις «επαναλήψεις της ιστορίας» μελετάει, καταγράφει και μοντελοποιεί με σκοπό τη δημιουργία ενός παγκόσμιου μοτίβου για την κυριαρχία της θάλασσας. Υποστηρίζει ότι η παγκόσμια ηγεμονία επέρχεται μονάχα με την κυριαρχία της θάλασσας. Μέσω ιστορικής μελέτης εντοπίζει σημεία ελέγχου (chokepoints) αλλά και απαραίτητα χαρακτηριστικά που πρέπει να διαθέτει ένα κράτος για να καταφέρει τον έλεγχο της θάλασσας. Αποτελεί έναν από τους πρώτους επιστήμονες που μελετάει τον κόσμο σε παγκόσμια κλίμακα ενώ ταυτόχρονα αντιλαμβάνεται ότι η δύναμη ενός κράτους εξαρτάται από τη κατοχή συγκεκριμένων σημείων-κόμβων σε αυτόν.

Ανάλυση Γεωπολιτικής Θεωρίας

Ως θάλασσα ο Μάχαν ορίζει το «ευρύ κοινό» (wide common), το στοιχείο δηλαδή που ενώνει τα κράτη μεταξύ τους και τα αναγκάζει σε διάδραση. Την ονομάζει «μεγάλη λεωφόρο» (great highway) με «πολυχρησιμοποιημένους εμπορικούς δρόμους» (well-worn trade routes). Η θάλασσα για τον Μάχαν αποτελεί ένα «διαβασμένο χώρο», ένα πεπερασμένο γεγονός, το οποίο ο άνθρωπος γνωρίζει και μπορεί να χρησιμοποιήσει.

Ο Μάχαν εντόπισε τρία χαρακτηριστικά που αφορούν ένα μεγάλο μέρος της πολιτικής και της ιστορίας των εθνών που βρέχονται από θάλασσα.

- Παραγωγή, με την αναγκαιότητα ανταλλαγής προϊόντων
- Ανεπτυγμένη ναυτιλία, στα σημεία που συμβαίνει η ανταλλαγή
- Αποικίες, οι οποίες διευκολύνουν και διευρύνουν τις δραστηριότητες της ναυτιλίας επίσης τείνουν στην προστασία της ναυτιλίας και των θαλάσσιων δρόμων από πολλαπλά σημεία ελέγχου.

Διαβάζοντας την ιστορία των πολιτισμών της θάλασσας (συγκεκριμένα της Μ. Βρετανίας της Γαλλίας, της Ισπανίας και της Πορτογαλίας), μελετώντας τους θαλάσσιους δρόμους που ακολουθούσαν, ο Μάχαν, εντόπισε στενά ναυτικά περάσματα (narrow passages) ή στρατηγικά σημεία ελέγχου (chokepoints) ο έλεγχος των οποίων καθορίζει τον έλεγχο της θάλασσας.

1. Ο κόλπος του Μεξικό – η Καραϊβική θάλασσα με την διώρυγα του Παναμά
2. Η Βόρεια θάλασσα – Βαλτική θάλασσα με τα διάφορα κανάλια και περάσματα
3. Η Μεσόγειος θάλασσα – Μαύρη θάλασσα με τα στενά του Γιβραλτάρ
4. Ο δυτικός Ινδικός ωκεανός με την διώρυγα του Σουέζ, Μπαμπ ελ Μαντεμπ, τα Στενά του Χουρμούζ μέχρι τη νότια Αφρική στο κανάλι της Μοζαμβίκης
5. Νότια Ασιατική θάλασσα με τα στενά της Μάλακα και του Λόμποκ μαζί με άλλες θαλάσσιες οδούς εμπορίου που περνούν από τα Spratly Islands

6. Βόρειο-ανατολικές Ασιατικές θάλασσες με θαλάσσιες οδούς επικοινωνίας (SLOC³) σημαντικές για την πρόσβαση στην Ιαπωνία, Κίνα, Κορέα και Ρωσία
7. Ο νότιο-δυτικός Ειρηνικός ωκεανός με σημαντικά SLOC πρόσβασης στην Αυστραλία
8. Ο Αρκτικός ωκεανός με τον Βερίγγειο πορθμό

Τα σημεία αυτά ορίζονται στο πρώτο βιβλίο του Η Επιρροή της Θαλάσσιας Ισχύος στην Ιστορία 1660-1783 (The influence of sea power upon history 1660-1783) και απεικονίζονται στον παγκόσμιο χώρο στον Χάρτη 1. Η δημιουργία του χάρτη στοχεύει στην χωρική κατανόηση των κρίσιμων σημείων στα διάφορα μήκη και πλάτη του κόσμου, λειτουργεί δηλαδή ως το μέσον για τη αντίληψη μιας ολοκληρωμένης και γενικής άποψης της θεωρίας.

Ωστόσο για να καταφέρει ένα κράτος να κατακτήσει θαλάσσια ισχύ πρέπει να εκπληρώνει έξι θεμελιώδη στοιχεία. Σύμφωνα με τον Μάχαν η λίστα αυτή περιλαμβάνει:

- i. Τη γεωγραφική θέση
 Η γεωγραφική θέση αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα στοιχεία που πρέπει να κατέχει ένα κράτος. Πιο συγκεκριμένα, ο Mahan, θεωρεί εξαιρετικής σημασίας η θέση του κράτους, ο χώρος στον οποίο αυτό εξελίσσεται να προσφέρει (θαλάσσια) πύλη, πρόσβαση σε πολλούς θαλάσσιους δρόμους.
- ii. Τη φυσική διάπλαση
 Η φυσική διάπλαση αφορά το είδος των παραλιών, της ακτογραμμής, αφορά το ανάγλυφο στα σημεία που βρέχεται το κράτος. Ομαλό ανάγλυφο παραλιών σημαίνει δυσκολότερη φύλαξη του κράτους από εισβολείς. Ιδανικό ανάγλυφο παρουσιάζουν χώρες με απόκρημνες και δύσβατες ακτογραμμές με μικρούς και εύκολα φυλασσόμενους κολπίσκους για λιμάνια.
- iii. Την επέκταση του εδάφους
 Η επέκταση του εδάφους είναι ο τελευταίος παράγοντας που επηρεάζει την ανάπτυξη της θαλάσσιας ισχύς ενός κράτους και αγγίζει την ίδια την χώρα διαχωρίζοντάς την από τους ανθρώπους που ζουν σε αυτή. Δεν αφορά τόσο το συνολικό μέγεθος, τα τετραγωνικά χιλιόμετρα που κατέχει μια χώρα αλλά την έκταση της ακτογραμμής και το χαρακτήρα των λιμανιών που διαθέτει.
- iv. Το μέγεθος του πληθυσμού
 Αφορά την αριθμητική δυναμική που έχει ένα κράτος με σκοπό την επάνδρωση νέων κτήσεων και την διαφύλαξη των κατεχόμενων.
- v. Τον χαρακτήρα των ανθρώπων
 Εδώ ο Mahan αναφέρεται στο κατά πόσο οι άνθρωποι του κράτους διαθέτουν ειρηνικές ή πολεμικές τάσεις, ωστόσο υπογραμμίζει ότι «όλοι οι άνθρωποι αναζητούν το κέρδος και σε

³ Στο βιβλίο του με τίτλο «Η επιρροή της θαλάσσιας ισχύος στην ιστορία 1660-1783» ο Μάχαν αναφέρει με συντομογραφία τις θαλάσσιες οδούς επικοινωνίας Sea Lines Of Communication.

μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό αγαπούν τα χρήματα, ο τρόπος με τον οποίο θα επιδιώξουν να αποκτήσουν κέρδος έχει σημαντική επίδραση στην τύχη του εμπορίου και στην ιστορία των ανθρώπων που κατοικούν σε μια χώρα».

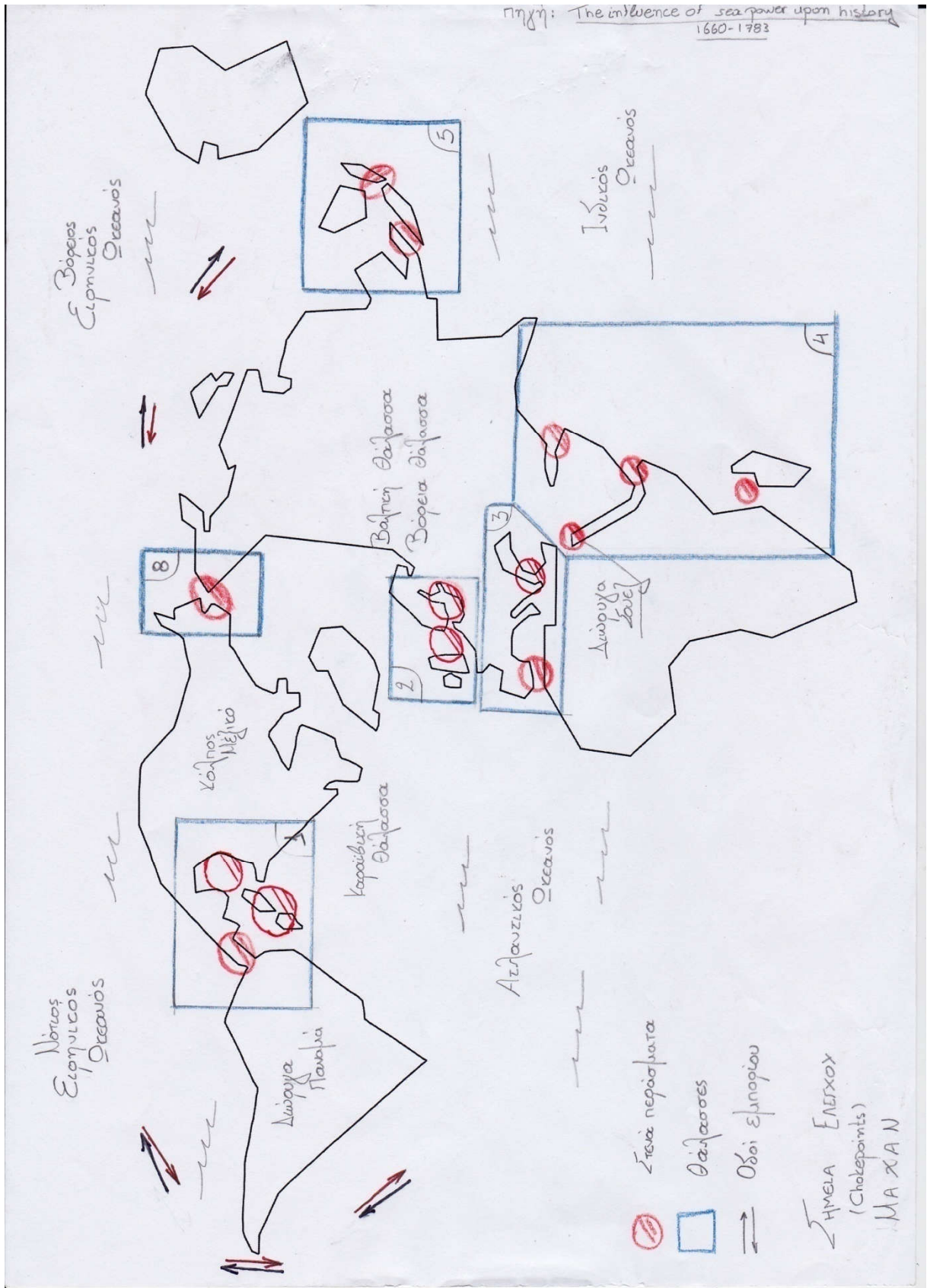
vi. Τον χαρακτήρα της κυβέρνησης

Συζητώντας τις επιρροές που έχει η ανάπτυξη της θαλάσσιας ισχύος από την κυβέρνηση και τα θεσμικά της όργανα ενός κράτους, ο Μάχαν, απευθυνόμενος στις εκάστοτε κυβερνήσεις κρατών έρχεται αντίθετος με την αναζήτηση λεπτομερών αναλύσεων και φιλοσοφικών σχεδιασμών. Αντίθετα προτρέπει στην διεκδίκηση προφανών ζητημάτων και την αντιμετώπιση των θεμάτων που προκύπτουν.

Η ιστορική μελέτη που παράγει ο Μάχαν υπό το πρίσμα του χωρικού αποτυπώματος του ανθρώπου οδηγούν στην κατανόηση των λειτουργιών των διάφορων περιοχών του παγκόσμιου χώρου και στην απόδοση κατάλληλων χαρακτηριστικών, σε αυτές, ικανών στον διαχωρισμό τους με βάση τη σημαντικότητα που κατέχουν στα παγκόσμια δρώμενα. Η διαδικασία αυτού του είδους ιστορικής μελέτης οδηγεί στην παγίωση της γεωπολιτικής ως μιας επιστήμης του χώρου και των παγκόσμιων σχέσεων, σε επίπεδο κρατών.

Η αναζήτηση χωρικών μοτίβων του παρελθόντος ξεκινάει με τον Μάχαν κατά την εποχή της θαλάσσιας υπεροχής της Αγγλίας ένα γεγονός τεραστίων διαστάσεων καθώς πρόκειται για την πρώτη εν δυνάμει παγκόσμια δύναμη της εποχής. Ένα νησιωτικό κράτος κατάφερε μέσω στρατηγικών αποικισμών τον έλεγχο των θαλάσσιων δρόμων και όλων των λειτουργιών που συνεπάγονταν, όπως εμπόριο, μεταφορά στρατού κτλ

Η σημαντικότητα της θαλάσσιας ισχύος και οι μέθοδοι απόκτησης της μελετάτε και αναλύεται λεπτομερώς από τον Μάχαν και αποτελεί πια ένα αδιαμφισβήτητο γεγονός για κάθε νησιωτική δύναμη συμπεριλαμβανομένων των Η.Π.Α. Καθώς η ανθρωπότητα εξελίσσεται νέα δεδομένα προκύπτουν, καινούριες προοπτικές ανοίγονται, νέα επίπεδα του κόσμου χρησιμοποιούνται από τον άνθρωπο.

χάρτης 1: Σημεία Ελέγχου (Chokepoints) Μάχαν, πηγή: «Η επιρροή της θαλάσσιας ισχύος στην ιστορία 1660-1783»

Σερ Χάλφορντ Τζον Μακίντερ (Sir Halford John Mackinder)

Η προσωπικότητα

Halford J. Mackinder

Ο Χάλφορντ Τζον Μακίντερ έζησε την περίοδο 1861-1947, ήταν ένας σπουδαίος άγγλος γεωγράφος, υπήρξε ακαδημαϊκός, πολιτικός και διευθυντής του London School of Economics. Θεωρείται ως ένας από τους ιδρυτές της γεωπολιτικής και γεωστρατηγικής επιστήμης. Γεννήθηκε το Φεβρουάριο του 1861 στο Gainsborough της Αγγλίας, είχε πατέρα γιατρό ο οποίος ήταν σκωτσέζικης καταγωγής. Το πλέον αξιόλογο μέρος της προπτυχιακής εκπαίδευσης του Μακίντερ αφιερώθηκε στον κλάδο της ζωολογίας. Το 1880 εισήλθε στο Christ Church of Oxford όπου σπούδασε φυσικές επιστήμες με μια προτίμηση στην βιολογία. Έλαβε τιμητικές διακρίσεις πρώτης θέσης το 1883 και δεύτερης ένα χρόνο αργότερα στη σύγχρονη ιστορία.

Η ακαδημαϊκή του πορεία υπήρξε ιδιαίτερα επιτυχής, το 1883 αποφοίτησε με Άριστα στις φυσικές επιστήμες και την επόμενη χρονιά με Λίαν Καλώς από τη σχολή Νεώτερης Ιστορίας. Ο Μακίντερ όχι μόνο κατάφερε μια λαμπρή ακαδημαϊκή σταδιοδρομία αλλά δραστηριοποιήθηκε και σε διάφορους τομείς όσο ήταν στην Οξφόρδη. Το 1886 χρήστηκε δικηγόρος και εργάστηκε στο Inner Temple⁴. Ασχολήθηκε έντονα με την Ιστορική Γεωγραφία και καθιέρωσε την επιστήμη της γεωγραφίας στο πανεπιστήμιο της Οξφόρδης παρ' όλες τις αντιδράσεις της Βασιλικής Γεωγραφικής Εταιρίας.

Πραγματοποίησε σημαντικές δημοσιεύσεις οι οποίες έβαλαν τις βάσεις στην επιστήμη της γεωπολιτικής. Η πρώτη δημοσίευση το «Ο γεωγραφικός Άξονας της Ιστορίας» (The Geographical Pivot of History) συνέβη το 1904 η οποία οριστικοποίησε την γεωπολιτική στον επιστημονικό χώρο και ανάγκασε τη Βασιλική Εταιρία Γεωγραφίας της Αγγλίας να δεχτεί την ιστορία των πολιτισμών ως παράγοντα της γεωγραφίας. Ακολούθησε άλλη μία σημαντική δημοσίευση το «Δημοκρατικά Ιδεώδη και Πραγματικότητα» (Democratic Ideals and Reality) το 1919, η οποία αποτελεί περεταίρω εντριβή πάνω σε ένα ήδη δομημένο γεωπολιτικό περιβάλλον.

Παγκόσμια Ισχύς, ένας πόλεμος μεταξύ δυνάμεων της ξηράς και της θάλασσας

Ο Μακίντερ είδε την ιστορία των πολιτισμών ως ένα πόλεμο μεταξύ δυνάμεων της θάλασσας και δυνάμεων της ξηράς, με τελικό νικητή τις ηπειρωτικές δυνάμεις. Παρατήρησε ότι ο κόσμος έγινε ένα «κλειστό σύστημα» χωρίς καινούριες περιοχές προς ανακάλυψη, διεκδίκηση ή κατάκτηση από τους

⁴ **The Honorable Society Of Inner Table:** επαγγελματικοί σύλλογοι για δικηγόρους και δικαστές στο Λονδίνο

Ευρωπαίους. Η χερσαία γη αποτελούσε ένα πεπερασμένο γεγονός. Πάνω σε αυτά τα δεδομένα στηρίχθηκε η θεωρία η οποία κατάφερε να αλλάξει ριζοσπαστικά την αντίληψη του ανθρώπινου κόσμου αναφορικά με τις σχέσεις των κρατών και τις επιδιώξεις αυτών.

Ο Μακίντερ θεώρησε ότι οι επιδιώξεις των πολιτισμών, σε αυτόν τον πεπερασμένο χώρο της γης, αφορούν την κατάκτηση της παγκόσμιας κυριαρχίας. Στην πρώτη δημοσίευσή του κατά την διάρκεια του Πρώτου Παγκόσμιου Πολέμου ο Μακίντερ ανέπτυξε μια θεωρία στην οποία υποστηρίζει ότι το εσωτερικό της Ασίας και η Ανατολική Ευρώπη είναι το στρατηγικό σημείο της Παγκόσμιας Νήσου. “Μακροχρόνια και λεπτομερή παρατήρηση του τρόπου με τον οποίο λειτουργούν οι πολιτισμοί στο χώρο”, χαρακτήρισε τη μελέτη του. «Διαβάζοντας» τον κοινωνικό και φυσικό χώρο σε παγκόσμια κλίμακα κατάφερε να εντοπίσει περιοχές υψηλού γεωπολιτικού ενδιαφέροντος. Αποτελεί τον εμπνευστή των όρων Παγκόσμια Νήσος (World Island) και Αξονική Περιοχή (Pivot Area) οι οποίες καθορίζουν την επιστημονική σκοπιά της γεωπολιτικής. Η θεωρία της Αξονικής Περιοχής, που τον καθιερώνει στον χώρο, υποθέτει την πιθανότητα για μια μεγάλη αυτοκρατορία να φέρει στην κυριαρχία της την Αξονική Περιοχή. Η δύναμη που θα την κατέχει δεν θα έχει την ανάγκη χρήσης της παράκτιας ή ωκεάνιας μεταφοράς για την τροφοδότηση εφοδίων επιπλέον λόγω των φυσικών χαρακτηριστικών της αυτή η αυτοκρατορία δεν θα μπορεί να ηττηθεί από οποιαδήποτε συμμαχία.

Ο Μακίντερ παρομοιάζει τις χώρες με γρανάζια μιας μηχανής, θεωρεί ότι η Αξονική Περιοχή είναι το μεγαλύτερο γρανάζι και οι χώρες που την κυκλώνουν είναι μικρότερα γρανάζια που κινούνται ανάλογα με αυτήν.

Ανάλυση γεωπολιτικής θεωρίας

Ο Μακίντερ προτείνει την διαίρεση του παγκόσμιου χώρου σε συγκεκριμένες περιοχές και ζώνες οι οποίες εξυπηρετούν την ανάλυση της θεωρίας της Αξονικής Περιοχής. Αυτές οι περιοχές – ζώνες είναι:

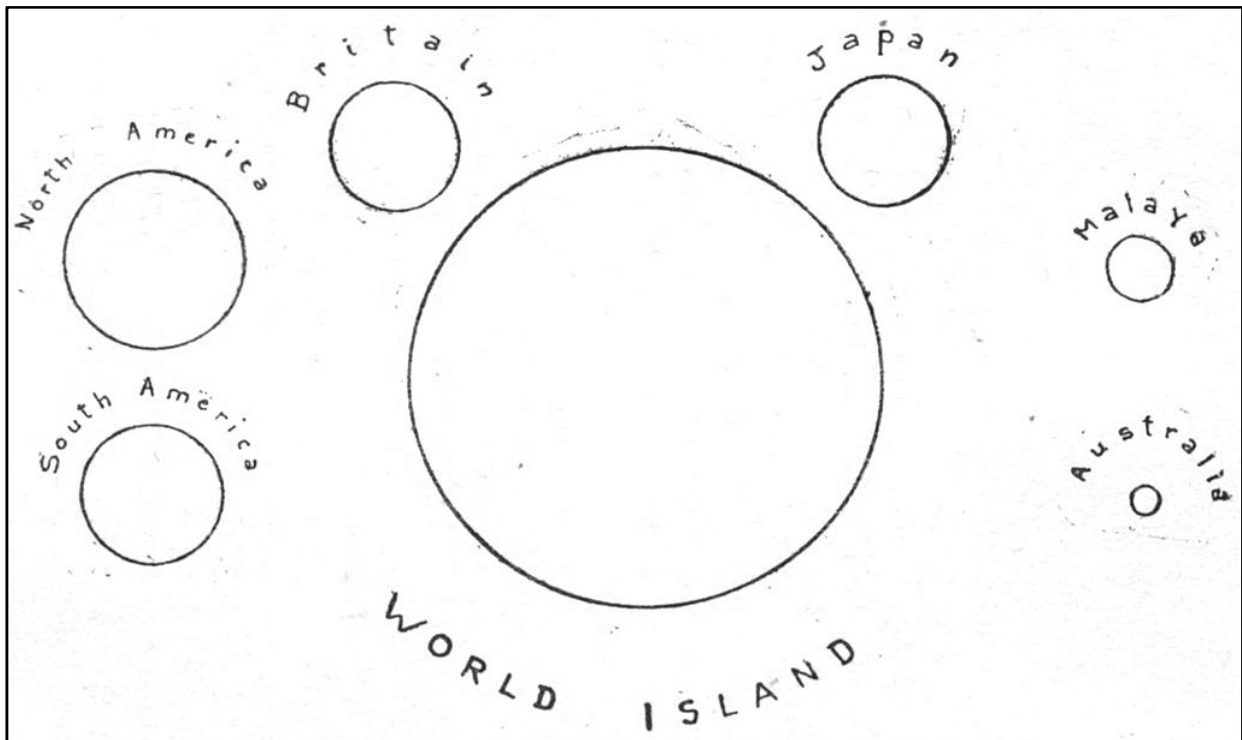
1. Η Πλανητική Νήσος (world island), η οποία αποτελείται από την Ευρώπη, την Ασία και την Αφρική. Αυτές οι τρεις ήπειροι συνδέονται χερσαία μεταξύ τους.

Η κοινή ήπειρος της Ευρώπης, της Ασίας και της Αφρικής είναι τώρα ουσιαστικά και όχι μόνον θεωρητικά, ένα νησί. Στη συνέχεια μην τυχόν και ξεχάσουμε, το νησί αυτό ας το αποκαλούμε Πλανητική νήσο. (Δημοκρατικά Ιδεώδη και Πραγματικότητα, σελίδα 203)

Ο Μακίντερ την ορίζει ως Νήσο καθώς όπως αναφέρει αυτά τα τρία κομμάτια γης που ενώνονται βρέχονται από θάλασσα κατά μήκος της ακτογραμμής τους.

Ονομάζουμε τα τμήματά της Ευρώπη, Ασία και Αφρική ακριβώς όπως ονομάζουμε τα τμήματα της θάλασσας Ατλαντικό, Ειρηνικό και Ινδικό ωκεανό. (Δημοκρατικά Ιδεώδη και Πραγματικότητα, σελίδα 204)

Θεωρούνται ως ένα σύνολο, το μεγαλύτερο σε μέγεθος, το πλουσιότερο σε πόρους και το πιο πυκνοκατοικημένο μεταξύ των άλλων συνδυασμών της γης. Συγκεκριμένα τα 2/3 του παγκόσμιου πληθυσμού βρίσκονται στην Ευρασία και την Αφρική, η Πλανητική Νήσος μπορεί να εγγυηθεί την αυτάρκεια σε φαγητό και πρώτες ύλες στην χώρα που θα επικρατήσει αυτής γι αυτό και ο έλεγχός της έχει εξέχον ρόλο στην θεωρία του Μακίντερ.

χάρτης 2: Οι κύκλοι αυτοί αντιπροσωπεύουν τους σχετικούς πληθυσμούς της Πλανητικής Νήσου και των δορυφόρων της.
 Πηγή: Δημοκρατικά Ιδεώδη και Πραγματικότητα σελ. 211

2. Η Αξονική Περιοχή (Pivot Area) η οποία παρουσιάζεται στην πρώτη δημοσίευσή (Ο γεωγραφικός Άξονας της Ιστορίας) ως «Αξονικό Κράτος» ενώ αργότερα εισάγεται από τον Σπάικμαν η έννοια της Κεντρικής Γης (Heartland), είναι μια περιοχή της οποίας ο έλεγχος αποτελεί το κλειδί για την παγκόσμια κυριαρχία.

Η Αξονική Περιοχή βρίσκεται στο κέντρο της πλανητικής νήσου και εκτείνεται από το ποταμό Βόλγα στο Γιαχτζέ και απ τα Ιμαλάια στην Αρκτική.

Η Αξονική Περιοχή, για τους σκοπούς του στρατηγικού συλλογισμού, συμπεριλαμβάνει τη Βαλτική Θάλασσα, τον πλεύσιμο μέσω και κάτω

Δούναβη, τη Μαύρη Θάλασσα, ην Μικρά Ασία, την Αρμενία, την Περσία, το Θιβέτ και τη Μογγολία (Δημοκρατικά Ιδεώδη και Πραγματικότητα, σελίδα 263)

Την εποχή του Μακίντερ η Αξονική Περιοχή καταλαμβάνονταν από την Ρωσική Αυτοκρατορία και τη Σοβιετική Ένωση.

Η Αξονική Περιοχή αποτελεί την μεγαλύτερη πεδιάδα της υδρογείου, μια μεγάλη χορτολιβαδική ζώνη η οποία διασχίζεται από ποταμούς χωρίς έξοδο στη θάλασσα. Μια περιοχή δυσπρόσιτη από τη θάλασσα λόγω της παγωμένης βόρειας θάλασσας.

Ολόκληρο αυτό το κομμάτι που εκτείνεται δεξιά από την παγωμένη, επίπεδη ακτή της Σιβηρίας προς την ξηρή, απότομη ακτή του Βελουχιστάν και της Περσίας δεν έχει έξοδο για θαλάσσια ναυσιπλοΐα. (Δημοκρατικά Ιδεώδη και Πραγματικότητα, σελίδα 219)

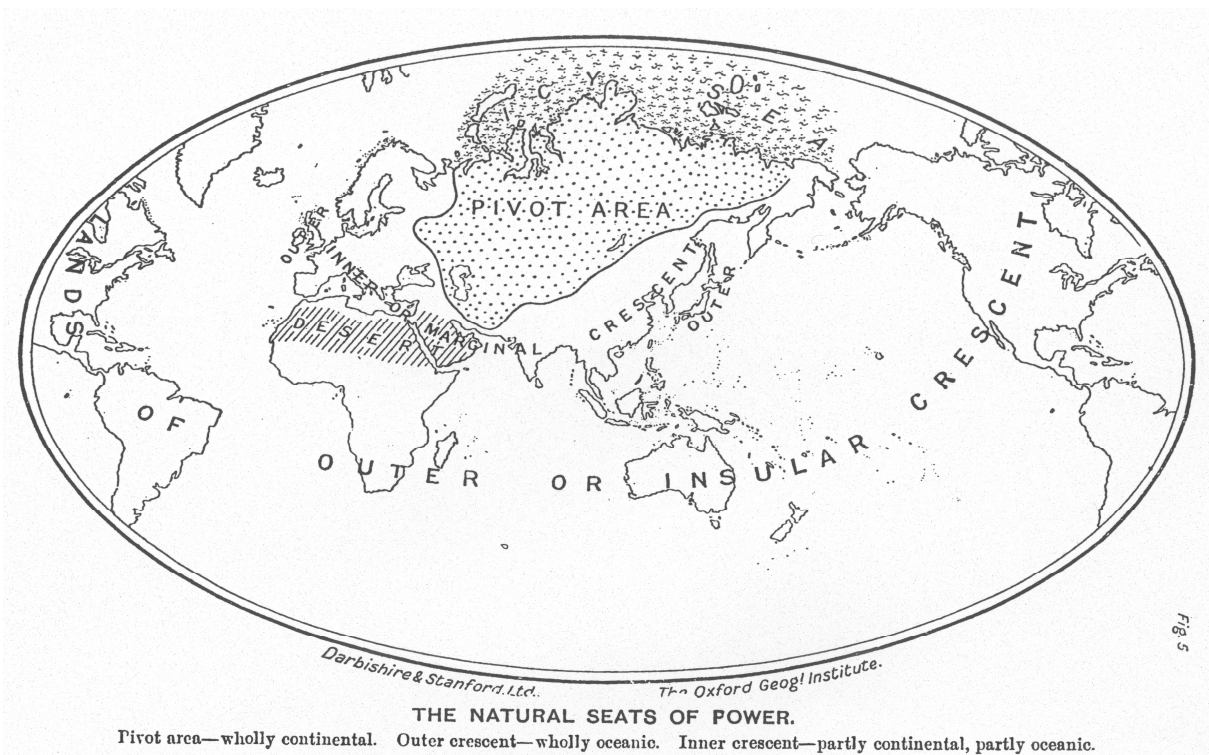
Εξαιρετικής αμυντικής δυνατότητας καθώς παρουσιάζει μοναδικό ευάλωτο σημείο την περιοχή της ανατολικής Ευρώπης.

3. Ο Μακίντερ εντοπίζει ακόμα μία περιοχή η οποία ικανοποιεί τα χαρακτηριστικά της Αξονικής Περιοχής, αυτή η περιοχή είναι το εσωτερικό της Αφρικής νοτίως της Σαχάρας και την ονομάζει Νότια Αξονική Περιοχή. Συγκεκριμένα αναφέρει ότι «*Παρά τα διαφορετικά γεωγραφικά πλάτη, οι δύο Heartland παρουσιάζουν εντυπωσιακές ομοιότητες*» (Δημοκρατικά Ιδεώδη και Πραγματικότητα, σελίδα 227). Είναι δυο περιοχές οι οποίες στο μεγαλύτερο μέρος τους δεν είναι αρόσιμες και δεν είναι προσβάσιμες στα θαλασσοπόρα σκάφοι.
4. Έξω από τη ζώνη – άξονα, σε ένα μεγάλο Εσωτερικό Ημιδακτύλιο (Margical ή Inner Crescent) βρίσκονται η Γερμανία, η Αυστρία, η Τουρκία, η Ινδία και η Κίνα. Οι χώρες αυτές εφάπτονται των συνόρων της Αξονικής Περιοχής. Στα όρια λοιπόν αυτής τοποθετεί όλα τα ηπειρωτικά κράτη με άμεση πρόσβαση στη θάλασσα και συνεπώς με δυνατότητα άσκησης θαλάσσιας και χερσαίας ισχύος τα οποία ονόμασε αμφίβια κράτη (Amphibian states). Ο Εσωτερικός Ημιδακτύλιος αποτελεί πρόγονο του Κρηπιδώματος (Rimland) η οποία εισάγετε και αναλύεται από τον Σπρίκμαν (Sprykmán) όμως ουσιαστικά αφορά τον ίδιο χώρο.
5. Ακόμα μακρύτερα από την Αξονική Περιοχή σε ένα Εξωτερικό Δακτύλιο ή δακτύλιο των εξωτερικών ηπείρων (Outer Crescent) βρίσκονται οι νήσοι και οι υπερπόντιες ήπειροι δηλαδή η Βρετανία η Νότιος Αφρική, η Αυστραλία, οι Ηνωμένες Πολιτείες, ο Καναδάς και η Ιαπωνία.

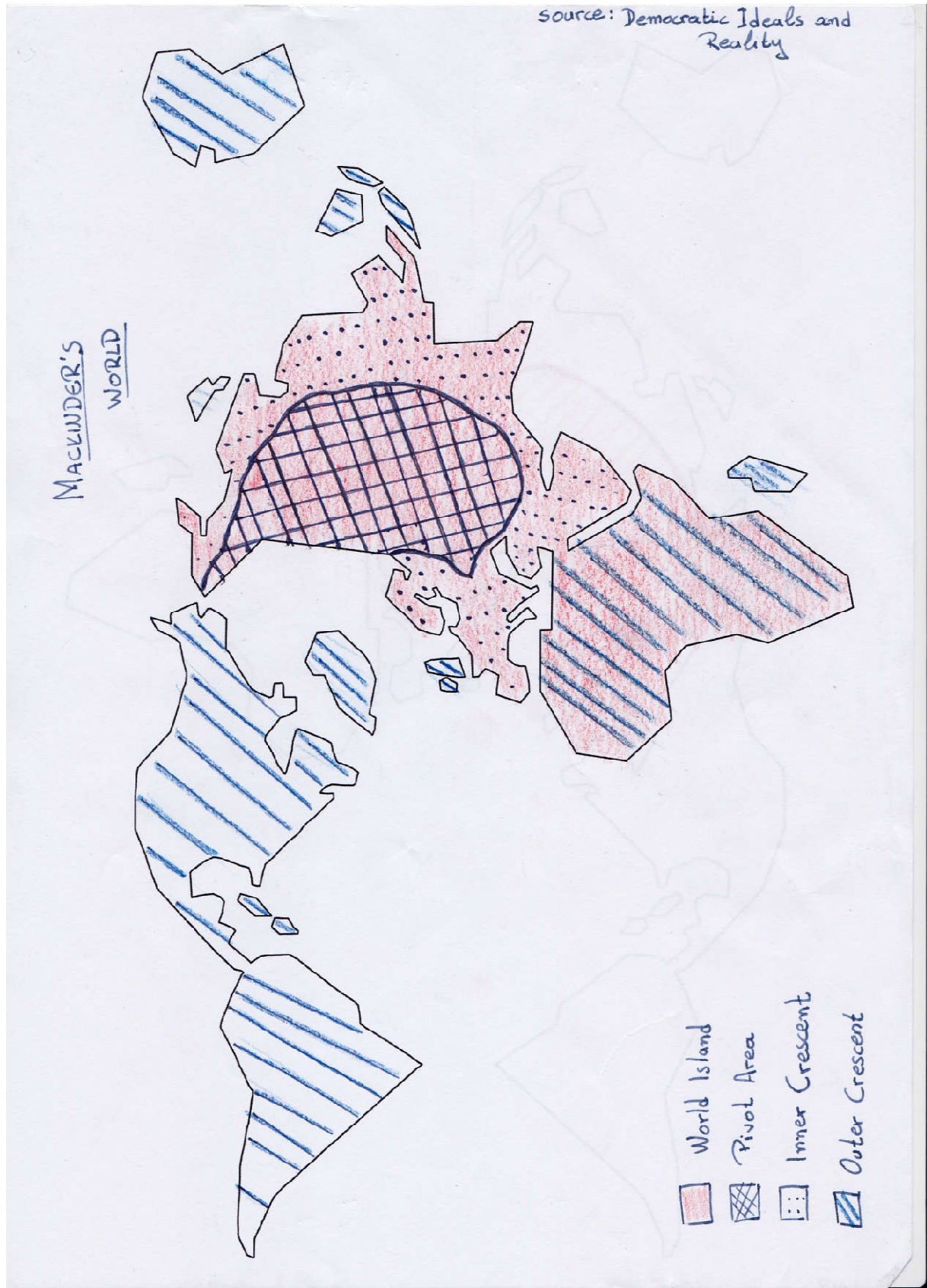
Όποια δύναμη κατάφερνε να φέρει στον έλεγχο της την Πλανητική Νήσο θα κατείχε περισσότερο από το πενήντα τις εκατό των παγκόσμιων πόρων. Το σημαντικότερο ερώτημα που γεννάτε μέσα από αυτή την ανάλυση είναι ο τρόπος με τον οποίο διασφαλίζεται το έλεγχος της Αξονικής Περιοχής. Αυτός ο τρόπος δεν είναι άλλος από τον έλεγχο της ανατολικής Ευρώπης, δίχως αυτή οι ισορροπίες είναι ασταθείς αλλά και οι δρόμοι για εμπόριο κλειστοί.

Ο Μακίντερ το 1919 συγκεντρώνει την θεωρία της παγκόσμιας ισχύος σε ένα τρίστιχο, συγκεκριμένα αναφέρει:

*Όποιος κυβερνά την ανατολική Ευρώπη
κυβερνά την Αξονική Περιοχή
Όποιος κυβερνά την Αξονική Περιοχή, κυβερνά την Πλανητική Νήσο
Όποιος κυβερνά την Πλανητική Νήσο,
κυβερνά ολόκληρο τον Κόσμο
(Δημοκρατικά Ιδεώδη και Πραγματικότητα, σελίδα 317)*

χάρτης 3: Τα Φυσικά Σημεία Δύναμης, Σερ Χάλφορντ Τζον Μακίντερ, πηγή: «Η επιρροή της θαλάσσιας ισχύος στην ιστορία 1660-1783», σελίδα 478

χάρτης 4: Mackinder's World, source : Democratic Ideals and Reality

Νικόλας Τζον Σπάικμαν (Nicholas J. Spykman)

Η προσωπικότητα

Nicholas J. Spykman

Ο Νικόλας Σπάικμαν είναι ένας Ολλανδό-Αμερικάνος μελετητής των διεθνών σχέσεων, γεννήθηκε στο Άμστερνταμ και έζησε την περίοδο 1893-1943. Ως πολιτικός επιστήμονας ήταν ένας από τους ιδρυτές της σχολής του «κλασσικού ρεαλισμού» (classical realist school) της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, συντελώντας στη μεταφορά τις πολιτικής σκέψης και διανοήσης της Ευρώπης στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής. Είναι επίσης γνωστός στον κόσμο της γεωστρατηγικής ως ο πατέρας του «Περιορισμού» (Containment). Αποτέλεσε Sterling Professor⁵ των διεθνών σχέσεων στο πανεπιστήμιο του Yale, στο τμήμα των διεθνών σπουδών. Πρωταρχικό καθήκον απέναντι στους φοιτητές του θεωρούσε την κατάρτιση αυτών στη γεωγραφία καθώς όπως τόνιζε

«η γεωπολιτική είναι αδύνατη δίχως γεωγραφική αντίληψη».

Ο Σπάικμαν πραγματοποίησε δύο σημαντικές δημοσιεύσεις που αφορούν την εξωτερική πολιτική. Η πρώτη συνέβη την περίοδο που οι Η.Π.Α εισέρχονταν στον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, το 1942 και ονομάζεται «Αμερικανική Στρατηγική στην Παγκόσμια Πολιτική» (America's Strategy in World Politics). Αυτή η πρώτη δημοσίευση θέτει σε συζήτηση την ασφάλεια των Η.Π.Α καθώς όπως υποστηρίζει ο Σπάικμαν η άποψη ότι «η γεωγραφική θέση των Η.Π.Α σε συνδυασμό με τον έλεγχο της διώρυγας του Παναμά την κάνει απόρθητο χώρα» είναι ψευδής. Το 1944, ένα χρόνο μετά το θάνατό του πραγματοποιήθηκε η δεύτερη και σημαντικότερη δημοσίευσή του «Η γεωγραφία της ειρήνης» (Geography of the Peace).

Η θεωρία του περί «Κρηπιδώματος» (Rimland) αντανακλούσε τη θεώρηση του Α. Τ. Μάχαν για τον κόσμο και παρουσιάστηκε ως αντίδοτο στην αντίληψη των πρωτείων της Ζώνης-Άξονος (Pivot Area) του Μακίντερ. (Γεωγραφία της Ειρήνης, Πρόλογος καθ. Ιωάννη Μάζη, σελίδα 15)

Αναθεωρώντας τον γεωπολιτικό κόσμο του Μακίντερ

Μεγάλο μέρος της καριέρας του Σπάικμαν ήταν αφιερωμένο στις θεμέλιες έννοιες που είχε αναπτύξει νωρίτερα ο Μακίντερ. Ωστόσο υποστήριξε ότι η σημαντικότητα της περιοχής που όρισε ο Μακίντερ ως «Περιοχή Άξονα» επρόκειτο εν τέλει να έχει σημαντικά υποδεέστερο ρόλο στην αρένα της γεωπολιτικής. Θεώρησε εξέχουσας σημασίας την περιοχή «Εσωτερικού Δακτυλίου» την οποία και

⁵ **Sterling Professor:** η υψηλότερη ακαδημαϊκή βαθμίδα στο Yale. Απονέμεται σε ένα μέλος της ακαδημαϊκής κοινότητας που θεωρείται το καλύτερο στον τομέα του.

μετονόμασε Κρηπίδωμα (Rimland). Η θεωρία του Σπάικμαν αφορά την αποδόμηση της ήδη δημοφιλούς θεωρίας της «Κεντρικής γης». Για τον Σπάικμαν η περιφέρεια της Ευρασίας και όχι ο πυρήνας της θεωρείται το κλειδί για την παγκόσμια δύναμη. Λόγο της απομόνωσης που εμφανίζει η «Κεντρική Γη» αδυνατεί να δημιουργήσει δίκτυα για την επικοινωνία της με τον υπόλοιπο κόσμο. Κατά τον ίδιο αυτό που την κάνει μια περιοχή ασφαλή και δυσπρόσιτη από ενδεχόμενες επιθέσεις ταυτόχρονα την καθιστά αδύναμη στην επικοινωνία είτε για εισροή είτε για εξαγωγή πόρων. Αντίθετα τα κράτη που βρίσκονται στο Κρηπίδωμα έχουν αυτό το φυσικό πλεονέκτημα καθώς διαθέτουν μεγαλύτερη επαφή με τον υπόλοιπο κόσμο μέσω των θαλάσσιων και χερσαίων δρόμων που υπάρχουν στην κυριαρχία τους. Συμφωνώντας με τον Μακίντερ, αναφέρει ότι τα κράτη του Κρηπιδώματος επίσης διαθέτουν έναν πλούτο φυσικών πόρων όμως δίνει μεγαλύτερη έμφαση στην ικανότητα αυτών των κρατών να επωφεληθούν των πλεονεκτημάτων τους. Με βάση αυτήν την θεώρηση των πραγμάτων δεν είναι απίθανο κράτη όπως η Ιαπωνία να γίνουν υπερδυνάμεις με την πάροδο του χρόνου.

Ανάλυση γεωπολιτικής θεωρίας

Ο Σπάικμαν είναι επιστημονικός απόγονος των Α. Τ. Μάχαν και Μακίντερ. Σαφώς επηρεασμένος από τους δύο προγενέστερους γεωπολιτικούς αναπτύσσει μια θεωρία η οποία αναθεωρεί τον χώρο που έθεσε ο Μακίντερ, δίνοντας προτεραιότητες σε περιοχές οι οποίες όπως υποστήριξε διαθέτουν μεγαλύτερες προοπτικές για κατοχή ισχύος. Οι προηγούμενοι γεωπολιτικοί μίλησαν έντονα για τις μεθόδους κατάκτησης ισχύος ικανής να ελέγχει τον κόσμο, ο Σπάικμαν διαφοροποιείται σε αυτήν την θεώρηση του κόσμου εισάγοντας στην θεωρία του την έννοια της εθνικής ασφάλειας και ανεξαρτησίας και της διεθνούς ειρήνης, συγκεκριμένα αναφέρει:

«τόσο σε καιρό ειρήνης όσο και πολέμου ο στόχος είναι η ανεξαρτησία και η ασφάλεια του κράτους» (Η Γεωγραφία της Ειρήνης, Nicholas John Spykman, σελίδα 42)

«Ο στόχος είναι η ειρήνη και η ανεξαρτησία του κράτους και όχι η εδαφική του επέκταση ή τα οφέλη που θα αποκομίσει από την ισχύ του σε βάρος του κόσμου» (Η Γεωγραφία της Ειρήνης, Nicholas John Spykman, σελίδα 44)

Συμπληρωματικά ο καθηγητής Ιωάννης Μάζης συμφωνώντας με τα παραπάνω αναφέρει «Η προσέγγιση της χρήσης του γεωπολιτικού εργαλείου είναι πάντοτε πολιτική και εξαρτάται από τη θέαση που έχει ο εθνικός δρών, ο οποίος τη χρησιμοποιεί». Στην εποχή του Σπάικμαν γίνεται περισσότερο επιτακτική η σφαιρική θεώρηση των πραγμάτων και η αντιμετώπιση του κόσμου ως σύνολο εφόσον ο κόσμος έχει ενωθεί όχι μόνο δια θαλάσσης αλλά και δια αέρος. Ως εκ τούτου ο Σπάικμαν αντιλαμβάνεται ότι κανένα κράτος δεν μένει ανεπηρέαστο από ένα επικείμενο πόλεμο γι αυτό το λόγο αναπτύσσει αυτή την οπτική στο ζήτημα της ισχύος.

«Πόλεμος σε παγκόσμια κλίμακα, όπως και ειρήνη σε παγκόσμια κλίμακα, σημαίνει πως όλα τα μέτωπα και όλες οι περιοχές είναι αλληλένδετα. Ασχέτως από το πόσο μακριά βρίσκονται το ένα

από το άλλο, η επιτυχία ή η αποτυχία σε ένα μέτωπο θα έχει άμεση και καθοριστική επίδραση στα υπόλοιπα.» (Η Γεωγραφία της Ειρήνης, Nicholas John Spykman, ελληνική έκδοση, σελίδα 111)

Η εθνική ασφάλεια και ανεξαρτησία όπως και η διεθνής ειρήνη βασίζονται στην ισχύ, την δυναμική και την διάθεση ορισμένων κρατών. Ο Σπάικμαν χωρίζει τον κόσμο σε περιοχές ικανές να αναπτύξουν τέτοια ισχύ ώστε να είναι ικανή να εγγυηθεί τα παραπάνω.

«Μόνο οι χώρες που διαθέτουν επάρκεια σε ανθρώπους και φυσικούς πόρους μπορούν να ασκήσουν άμεση επιρροή στην ειρηνική οργάνωση μιας διεθνούς κοινωνίας» (Η Γεωγραφία της Ειρήνης, Nicholas John Spykman, σελίδα 82)

Εστιάζει σε συγκεκριμένους παράγοντες οι οποίοι επηρεάζουν ή καθορίζουν την ενδεχόμενη ισχύ των κρατών:

Το μέγεθος του κράτους, όσο μεγαλύτερος είναι ο χώρος που καταλαμβάνει ένα κράτος τόσο περισσότερες οι πιθανότητες ύπαρξης σημαντικής ποσότητας φυσικών πόρων οι οποίοι με την σειρά τους επηρεάζουν την πληθυσμιακή πυκνότητα και τις οικονομικές δομές. Οι παραπάνω παράγοντες συνιστούν παράγοντες διαμόρφωσης πολιτικής, επαγωγικά λοιπόν το μέγεθος του κράτους έχει σημαντικό ρόλο στις πολιτικές που αυτό θα ακολουθήσει.

Η γεωγραφική του θέση σε σχέση με τον Ισημερινό, τους ωκεανούς και τις χερσαίες εκτάσεις προσδιορίζει την εγγύτητά του με τα παγκόσμια δίκτυα επικοινωνίας και τα κέντρα ισχύος. Η γεωγραφική θέση σε σχέση με τα γειτονικά κράτη καθορίζει την θέση του ως προς τους ενδεχόμενους εχθρούς άρα και προσδιορίζει τα βασικά, συνοριακά προβλήματα εδαφικής ασφάλειας του κράτους.

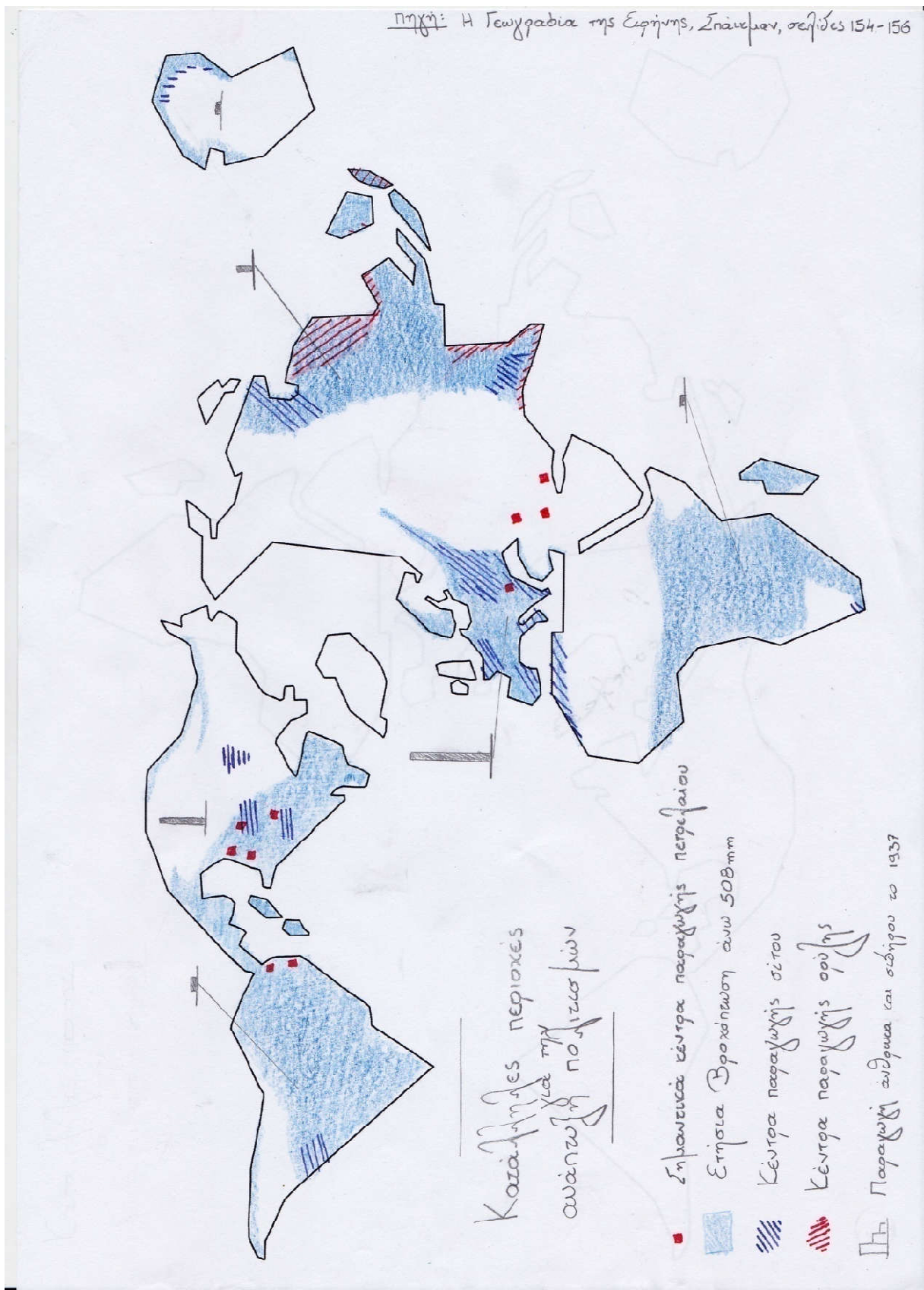
Το κλίμα αποτελεί για τον Σπάικμαν ένα θεμέλιο κριτήριο για την απόκτηση ή κατοχή ισχύος ενός κράτους. Κάποιες περιοχές αδυνατούν να θεωρηθούν ζώνες ισχύος εξαιτίας των δυσμενών για την κοινωνία κλιματικών συνθηκών.

Οι υπερβόρειες περιοχές παρουσιάζουν ακραία ψυχρές θερμοκρασίες μην επιτρέποντας αγροτικές παραγωγές μεγάλης κλίμακας. Στις υπερτροπικές περιοχές, η διήθηση του εδάφους περιορίζει την δυνατότητα υποστήριξης μεγάλων πληθυσμών από την τοπική παραγωγή τροφίμων. Οι ακραίες θερμοκρασίες των ζωνών αυτών τις καθιστούν ελάχιστα ελκυστικές για τους περισσότερους ανθρώπους.

Περιοχές κατάλληλες για την ανάπτυξη μεγάλων πληθυσμών και ισχυρών κρατών χαρακτηρίζονται εκείνες που διαθέτουν την ελάχιστη ποσότητα βροχής που είναι απαραίτητη για την ικανοποιητική παραγωγή σίτου και ορύζης⁶, το μέγεθος της ετήσιας βροχόπτωσης πρέπει να βρίσκεται άνω των πενήνταενός εκατοστών. Δύο πολύ συγκεκριμένες ζώνες πληρούν αυτό το χαρακτηριστικό και εκτίνονται από την μια άκρη της γης στην άλλη, στο βόρειο και νότιο ημισφαίριο.

Η τοπογραφία επηρεάζει την ενότητα και την εσωτερική συνοχή, ένα κράτος κατακερματισμένο και με αδυναμία επικοινωνίας παρουσιάζει χαμηλή δυνατότητα ανάπτυξης ισχύος.

⁶ **άνθος ορύζης:** το ρύζι, περιέχει πληθώρα βιταμινών, πρεβιοτικών ινών και ιχνοστοιχείων, συναντάτε ως Άνθος Ορύζης σε βρεφικές τροφές

χάρτης 5: Κατάλληλες περιοχές για την ανάπτυξη πολιτισμών

Οι βιομηχανικοί πόροι που διαθέτει ένα κράτος αλλά και ο βαθμός χρήσης τους για την παραγωγή μέσω του σύγχρονου δυτικού κόσμου. Η σημαντικότητα αυτών των πόρων είναι εξαιρετικής σημασίας για τον Σπάικμαν, όπως αναφέρει:

«Εφόσον οι βασικές ενεργειακές και υλικές απαιτήσεις των μηχανών μας καλύπτονται από τον άνθρακα και το σίδηρο, η κατανομή αυτών των στοιχείων και η κατανομή των κέντρων παραγωγής τους αποτελούν μέρος του σκηνικού που εξετάζουμε» (Η Γεωγραφία της Ειρήνης, Nicholas John Spykman, σελίδα 83)

Η κινητήρια δύναμη των βιομηχανιών, ο άνθρακας, ταυτόχρονα με το βασικό υλικό παραγωγής μηχανημάτων και άλλων μέσων για την εξέλιξη ενός κράτους, το σίδηρο, μπορεί να επηρεάσει σημαντικά την ισχύ και το ρόλο ενός κράτους που τα κατέχει. Δυο ακόμα παράγοντες παραγωγής ενέργειας είναι το πετρέλαιο και η υδροδυναμική ενέργεια, με σημαντικότερο φυσικά το πετρέλαιο.

Ακόμη σημαντικότερο στοιχείο για την ισχύ ενός κράτους, το οποίο ακολουθεί και καθορίζει την δύναμη που μπορούν οι βιομηχανικοί πόροι να προσφέρουν είναι η πραγματική ποσότητα της υλικής παραγωγής. Βάζοντάς τα σε μια λογική σειρά οι βιομηχανικοί πόροι έχουν εξέχοντα ρόλο, αν βρίσκονται στην κατοχή ενός κράτους, όμως η πραγματική ποσότητα της υλικής παραγωγής η δυνατότητα δηλαδή να αποκτήσουν αυτούς τους πόρους καθιστά ένα κράτος ικανό να διεκδικήσει ισχύ, ο βαθμός χρήσης τους και η εξέλιξη της βιομηχανίας του κράτους καθορίζουν σε μεγάλο μέρος τον ποσοστό αυτής της εξέλιξης.

Πέρα των «άψυχων παραγόντων» αγροτικής και βιομηχανικής παραγωγής, πέρα και της τυχειότητας των φυσικών χαρακτηριστικών που διαθέτει ένα κράτος, βασικό στοιχείο της ισχύος είναι ο λαός. Φυσικά όπως αναφέρεται ο Σπάικμαν στην τελευταία του δημοσίευση «είναι αδύνατο να μετρήσουμε τη φύση και το πνεύμα ενός λαού», έχουμε όμως την δυνατότητα να μετρήσουμε την πυκνότητα του πληθυσμού καθώς και την διάρκεια παραμονής στην περιοχή. Στην πρώτη περίπτωση η πολύ έντονη πυκνότητα ενός πληθυσμού συνοδεύεται από χαμηλό επίπεδο διαβίωσης γεγονός που αποτελεί μειονέκτημα για την ισχύ. Στην δεύτερη περίπτωση, η μακροχρόνια παραμονή, αποδεικνύει την ικανότητα του λαού να υπερασπίζεται την περιοχή αλλά και την δυνατότητα της περιοχής να συντηρεί το λαό. Η ισχύς λοιπόν είναι εν μέρει μετρήσιμη στους ζώντες οργανισμούς συνθέεται βέβαια από τα αποτελέσματα άλλων παραγόντων, αποτελεσμάτων του λαού και όχι άμεσα εκ αυτού όμως σίγουρα αποτελεί ένα ισχυρό εργαλείο έρευνας.

Σε χώρες μεγάλης πληθυσμιακής συχνότητας συναντούμε άμεση σχέση ανθρώπινης ενέργειας και απόδοσης εργασίας, παρόλο λοιπόν το χαμηλό βιοτικό επίπεδο περιμένει κανείς θετική ανάπτυξη και ενδυνάμωση του κράτους. Ενώ χώρες χαμηλότερης πληθυσμιακής πυκνότητας θα αδυνατούσαν να υποστηρίξουν μεγάλες βιομηχανικές μονάδες. Με αυτόν το συλλογισμό το πλήθος των πολιτών ενός κράτους θα είχε εξαιρετική σημασία στην απόκτηση ισχύος ωστόσο το εξελεγμένο τεχνολογικά δυτικό ημισφαίριο καλύπτει τις ανάγκες εργασίας βασιζόμενο στη μηχανική ενέργεια, γεγονός που καθιστά την πληθυσμιακή πυκνότητα μια ανεπαρκής ένδειξη, από μόνη της. Για να καταφέρουμε λοιπόν να ποσοτικοποιήσουμε το μέγεθος της εργασίας σε παγκόσμιο επίπεδο πρέπει να «*ανάγουμε την*

ποσότητα εργασίας που ολοκληρώνετε από την ανθρώπινη και τη μηχανική ενέργεια σε μια κοινή μονάδα» (Η Γεωγραφία της Ειρήνης, Nicholas John Spykman, σελίδα 87.

Ωστόσο ο Σπάικμαν επικεντρώθηκε στη γεωγραφία του κράτους, θεωρώντας την ως τον σημαντικότερο παράγοντα ενός κράτους διότι όπως αναφέρει «η γεωγραφική θέση του κράτους αποτελεί την εδαφική του βάση στην οποία λειτουργεί σε καιρό πολέμου και την στρατηγική θέση που απολαμβάνει το χρόνο της ανακωχής» Σε σύγκριση με τους υπόλοιπους παράγοντες που επηρεάζουν τις εξωτερικές πολιτικές των κρατών η γεωγραφία είναι σταθερό στοιχείο «επειδή η γεωγραφία των κρατών είναι σχετικά αμετάβλητη και αναλλοίωτη οι γεωγραφικές απαιτήσεις των κρατών παραμένουν ίδιες εδώ και αιώνες»

Εξετάζοντας τα παραπάνω χαρακτηριστικά ενός κράτους ή μιας περιοχής μπορούμε να αντιληφθούμε την ικανότητα και τον βαθμό εξέλιξης που θα έχει, ενώ σε γεωπολιτική κλίμακα τον ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει.

Κρηπίδωμα (Rimland)

Αφομοιώνοντας τους παραπάνω παράγοντες είναι δυνατός ο εκ νέου διαχωρισμός του κόσμου. Σε αυτό το σημείο ο Σπάικμαν έρχεται σε ρήξη με την θεωρία του Μακίντερ και τον έντονο ρόλο που έχει δώσει ο δεύτερος στην Αξονική Περιοχή ή Κεντρική Γη. Αμφισβητείται η κυριότητα της Κεντρικής Γης (Heartland), της μεγάλης λεκάνης που κυκλώνετε από παγωμένους ωκεανούς και το ενδιαφέρον μετατοπίζεται στον Εσωτερικό Δακτύλιο (Inner Crescent) ή Κρηπίδωμα.

Το Κρηπίδωμα, η περιοχή περιφερειακά της Ευρασίας αποτελεί την ενδιάμεση περιοχή της Heartland και της θάλασσας. Είναι μια ζώνη συγκρούσεων μεταξύ χερσαίων και θαλάσσιων δυνάμεων. Περιλαμβάνει τις χώρες της Δυτικής Ευρώπης, της Μέσης Ανατολής, της Νότιοδυτικής Ανατολής την Κίνα και την Άπω Ανατολή. Οι χώρες αυτές σε συνδυασμό με την Μεγάλη Βρετανία και την Ιαπωνία έχουν περισσότερους πόρους και ανθρώπινο δυναμικό από την Κεντρική Γη.

Ως αμφίβια κράτη, δηλαδή με πρόσβαση τόσο σε ξηρά όσο και θάλασσα, έχουν το μειονέκτημα της ασφάλειας καθώς είναι εκτεθειμένα σε δύο μέτωπα. Ταυτόχρονα όμως έχουν την δυνατότητα δημιουργίας δικτύων τόσο σε ναυτικούς δρόμους εμπορίου όσο και σε χερσαίους. Μάλιστα η ζώνη του Κρηπιδώματος έχει πρόσβαση σε τρεις σημαντικούς ωκεανούς, Ατλαντικό, Ειρηνικό και Ινδικό διαθέτει λοιπόν την δυνατότητα σε μια ενδεχόμενη συμμαχία δυνάμεων για τον έλεγχο σχεδόν του συνόλου των υδάτινων δρόμων.

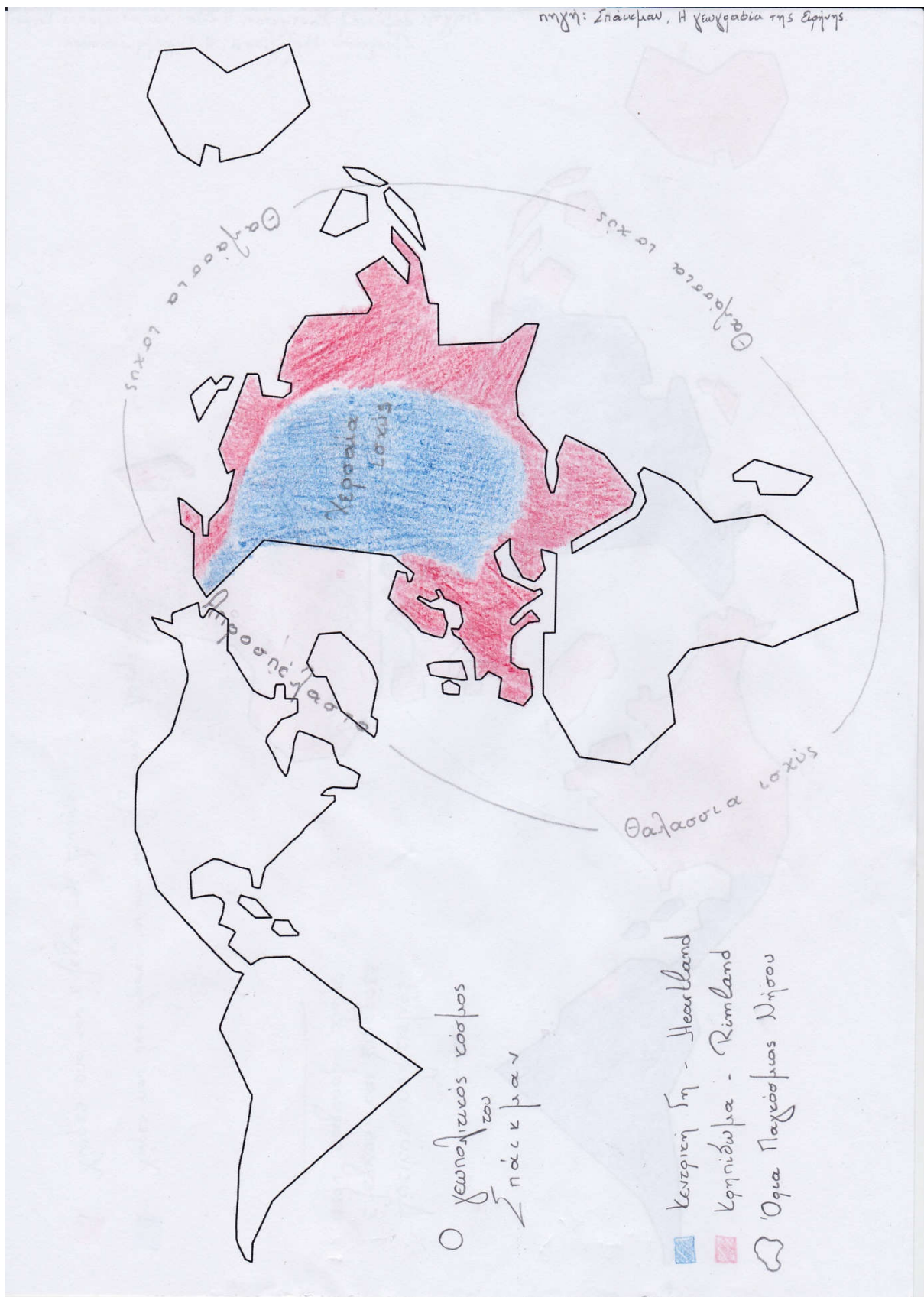
Ο Σπάικμαν υποστηρίζει ότι η πληθώρα των φυσικών πόρων και ο αμφίβιος χαρακτήρας των κρατών του Κρηπιδώματος τα καθιστά ικανά να αποκτήσουν σημαντική ισχύ και να διαδραματίσουν εξέχοντα ρόλο σε παγκόσμιο επίπεδο.

Υποστηρίζοντας την θεωρία, ο Σπάικμαν, αναφέρεται στις πιο πρόσφατες προσπάθειες κατάκτησης της παγκόσμιας ηγεμονίας που συνέβησαν στο Κρηπίδωμα, διεκδικώντας την κυριαρχία του. Φυσικά αναφέρεται στη Γαλλία του Ναπολέοντα, στη Γερμανία του Γουλιέλμου και την Ναζιστική Γερμανία.

Η μεγάλη ανησυχία του Σπάικμαν, είναι η ενδεχόμενη συμμαχία μεταξύ κρατών του Κρηπιδώματος, η οποία αυτόματα θα καθιστούσε ευάλωτες από δύο σημεία τις ΗΠΑ, από την μεριά του Ειρηνικού και από τη μεριά του Ατλαντικού ωκεανού. Η πρόσβαση και ο έλεγχος από το μέρος των ΗΠΑ σε δύο ωκεανούς αλλά και η απομακρυσμένη γεωγραφική θέση από την Παγκόσμια Νήσο την καθιστούσε μια θεωρητικά ασφαλή περιοχή και ταυτόχρονα ισχυρή. Τον ισχυρισμό αυτό καταρρίπτει ο Σπάικμαν επιστώντας την μέγιστη προσοχή στο Κρηπίδωμα. Συνοψίζοντας την θεωρία του αναφέρει:

*«Όποιος ελέγχει το Κρηπίδωμα
εξουσιάζει την Ευρασία
και
όποιος εξουσιάζει την Ευρασία
ελέγχει το πεπρωμένο του κόσμου»*

Ο Σπάικμαν πραγματοποιεί τη μελέτη του πάνω στον κόσμο και την θεώρηση του Μακίντερ, όπως έγινε κατανοητό στην προηγούμενη ανάλυση, μεταβάλλει τις περιοχές σημαντικότητας που είχε θέσει ο μεγάλος γεωπολιτικός στο παρελθόν δίνοντας μια νέα προοπτική στην περιοχή της Ευρασίας. Η οπτική του όμως «Νησιωτικές δυνάμεις εναντίων χερσαίων δυνάμεων» αντιλαμβάνεται ότι θα μεταβληθεί ραγδαία στο προσεχές μέλλον. Η έντονη τεχνολογική εξέλιξη που συμβαίνει ήδη και επισημοποιείται στον ακαδημαϊκό χώρο το 1942 με την δημοσίευση ενός ειδικού του αέρα, του Σεβέρσκι, έχει δημιουργήσει νέες προοπτικές στην αντίληψη του χώρου. Μάλιστα στο βιβλίο του «Η Γεωγραφία της Ειρήνης», ο Σπάικμαν, αναφέρεται σε έναν καινούριο κόσμο ο οποίος δεν έχει ακόμα φανερωθεί αλλά τάχιστα ολοκληρώνεται και διεκδικεί την πλήρη προσοχή μας, τον κόσμο του αέρα.

χάρτης 6: Ο Γεωπολιτικός κόσμος του Σπάικμαν

Αλεξάντερ Π. ντε Σεβέρσκι (Alexander P de Seversky)

Η προσωπικότητα

Alexander P. de Seversky

Ο Αλεξάντερ Νικολάγιεβιτς Προκόφιεβ ντε Σεβέρσκι (Alexander Nikolaievich Prokofiev de Seversky) στο πλήρες όνομά του γεννήθηκε το Ιούνιο του 1874 στην Τιφλίδα της Γεωργίας επί Ρωσικής αυτοκρατορίας. Σε ηλικία δέκα ετών εισήχθη σε στρατιωτική σχολή ενώ στα δεκατέσσερα φοίτησε στην Αυτοκρατορική Ρωσική Ναυτική Ακαδημία (Imperial Russian Naval Academy). Το 1914 έχοντας αποφοιτήσει με πτυχίο μηχανικού ο υπολοχαγός Σεβέρσκι υπηρετεί στο ναυτικό, ήταν η ίδια εποχή που ξεκίνησε ο πρώτος παγκόσμιος πόλεμος.

Η σύνδεσή του με την αεροπορία δεν είναι διόλου τυχαία, ο πατέρας του είναι από τους πρώτους Ρώσους που απέκτησαν και πιλοτάρισαν το προσωπικό τους

αεροπλάνο. Ο Σεβέρσκι από μικρή ηλικία γνώρισε τα αεροπλάνα και τον τρόπο χειρισμού τους στον αέρα.

Το 1915 γίνεται πιλότος σε μια μονάδα αεροπορίας στην Βαλτική Θάλασσα, κατά την πρώτη του επιχείρηση το αεροπλάνο του διαλύεται από εχθρικά πυρά τραυματίζοντάς τον σοβαρά. Διασώζεται όμως ο ακρωτηριασμός του ποδιού του είναι η αιτία απομάκρυνσής του από την ενεργό δράση.

Το 1918 μεταναστεύει στις Η.Π.Α και προσφέρει τις υπηρεσίες του στο Πολεμικό Τμήμα (War Department) ως πιλότος. Ο αρχηγός του σώματος τον χρίζει σύμβουλο μηχανικό οπότε και εκτελεί δοκιμαστικές πτήσεις πολεμικών αεροπλάνων. Μέσα στη διάρκεια των επόμενων ετών ο Σεβέρσκι φανερώνει το γνωστικό επίπεδο και την εφευρετικότητα που κατείχε, περισσότερες από 364 αιτήσεις ευρεσιτεχνίας έγιναν τον διάστημα 1921-1923.

Μετά την ένταξή του στην Αεροπορία του Στρατού (Air Corps Reserve) ο Σεβέρσκι χρίζεται ταγματάρχης το έτος 1928. Αργότερα δημιούργησε δική του εταιρία αεροσκαφών την οποία και εγκατέλειψε το 1939.

Το 1942 ο Σεβέρσκι πραγματοποιεί μια πολύ σημαντική δημοσίευση «Νίκη Μέσω της Αέριας Δύναμης» (Victory Through Air Power), στην οποία και εξηγεί τις θεωρίες του για το μέλλον της Αεροπορίας. Το βιβλίο του έγινε εξαιρετικά δημοφιλές και άσκησε έντονη επιρροή στα μελλοντικά γεωπολιτικά σχέδια των Η.Π.Α

Η παγκόσμια οπτική του αεροπόρου (αναφορά από Stephen Jones)

Σημαντική κρίνεται η αναφορά στον Σεβέρσκι επειδή αντιλαμβάνεται τις προοπτικές αλλά και τους κινδύνους που δημιουργούνται με την κατάκτηση του αέρα από τον άνθρωπο. Η θεωρία του περιλαμβάνει πολλά τεχνικά χαρακτηριστικά τα οποία δεν αφορούν σε μεγάλο βαθμό την επιστήμη της γεωπολιτικής ωστόσο ιστορικά την καθορίζουν. Η εξέλιξη της αέριας τεχνολογίας είναι το βασικό μέρος που αναπτύσσεται στο σύγγραμμα του Σεβέρσκι «Νίκη Μέσω της Αέριας Δύναμης», οι μέθοδοι με τις οποίες τα αεροπλάνα καταφέρνουν και διανύουν μεγαλύτερες αποστάσεις αλλάζοντας δυναμικά το παγκόσμιο τοπίο. Αναγνωρίζει τις σημαντικές προκλήσεις του μέλλοντος, πρώτον την ανάγκη ανάλυσης και ορισμού ενός καινούριου κόσμου (του αέριου) και δεύτερον συνδέει την εξέλιξη της τεχνολογίας με την μετατροπή της φύσης του παγκόσμιου χώρου.

Ανάλυση γεωπολιτικής θεωρίας

Η σκεπτική του Σεβέρσκι είναι ότι η κυριαρχία του αέρα και μέσω αυτής ο έλεγχος του Βορείου ημισφαιρίου (Περιοχή απόφασης “Area of decision”) μπορούσε να επιτευχθεί από μια δύναμη μέσω μεγάλης κλίμακας, αέριες πολεμικές επιχειρήσεις. Ο έλεγχος του Βόρειου ημισφαιρίου είναι το κλειδί της αέριας ισχύς, καθώς αποτελεί την κοντινότερη απόσταση μεταξύ των δύο τότε μεγάλων δυνάμεων, της Σοβιετικής Ένωσης και των Η.Π.Α.

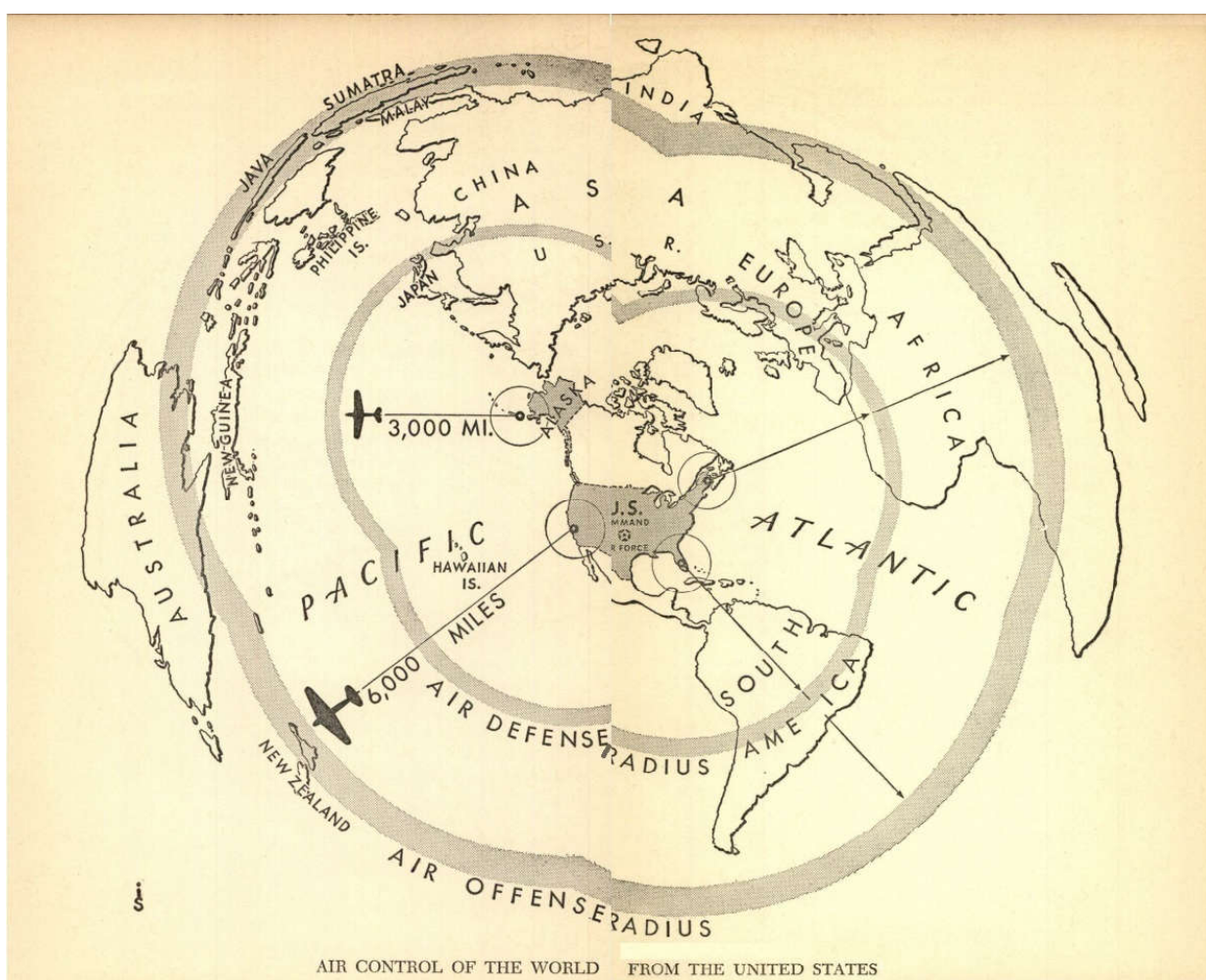
Ο παγκόσμιος χάρτης του Σεβέρσκι ο οποίος παρουσιάστηκε το 1950 είναι το καταπίστευμα της γεωπολιτικής θεωρίας του. Πρόκειται για έναν χάρτη αξιμουθιακής προβολής ίσης απόστασης “azimuthal equidistant projection” κεντραρισμένη στο βόρειο πόλο. Το δυτικό ημισφαίριο βρίσκεται στο νότο αντίστοιχα η Ευρασία και η Αφρική στο βορά, η μετατροπή αυτή της «κανονικότητας» του χάρτη στοχεύει στην ανάδειξη του Βόρειου Ημισφαιρίου.

Εισάγει νέες έννοιες για την διαίρεση του κόσμου σύμφωνα με τους νόμους του αέρα. «Η περιοχή αέριας κυριαρχίας» (air dominance) αποτελεί την συνολική περιοχή την οποία τα αεροπλάνα μιας δύναμης μπορούν να καλύψουν δίχως ανεφοδιασμό. Πρόκειται δηλαδή για την ακραία απόσταση από την χερσαία βάση που δύναται να διανύσει εις διπλούν ένα αεροπλάνο (πήγαινε – έλα). Περιοχή αέριας κυριαρχίας για τη χερσαία γη σημαίνει την περιοχή που ο αντίπαλος δεν έχει πρόσβαση και είναι κατάλληλη για παραγωγικές βιομηχανίες, άντληση πόρων σε καιρό πολέμου κτλ. Ο Σεβέρσκι θεώρησε «περιοχές απόφασης» (area of decision) τις περιοχές εκείνες που συνάπτονται οι περιοχές αέριας κυριαρχίας, τα σημεία εκείνα που δύο ή παραπάνω αέριες δυνάμεις έχουν πρόσβαση από τις χερσαίες βάσεις τους.

Λαμβάνοντας ως γεγονός την ύπαρξη δύο μεγάλων δυνάμεων-πόλων, των Η.Π.Α και της Σοβιετικής Ένωσης, μελετώντας τον κόσμο με βάση τα προαναφερθέντα κριτήρια προτείνει βιώσιμη διαίρεση του αέριου χώρου σε δύο μέρη. Η περιοχή αέριας κυριαρχίας των Η.Π.Α είναι η Λατινική Αμερική ενώ της Σοβιετικής Ένωσης περιλαμβάνει τη νότια, νοτιοανατολική Ασία και σχεδόν ολόκληρη την

υποσαχάρια Αφρική. Περιοχές απόφασης κρίνονται σύμφωνα με τη θεωρία είναι η Ευρασιατική Κεντρική Γης (Heartland), η θαλάσσια Ευρώπη, η Βόρεια Αφρική και η Μέση Ανατολή.

Εμφανώς ο Σεβέρσκι εστιάζει τον διαχωρισμό του κόσμου με βάση τις δύο παραπάνω μεγάλες δυνάμεις της εποχής ωστόσο αναφερόμενος στην παγκόσμια κυριαρχία από αέρος θεωρεί ότι οποιαδήποτε χώρα έχει το κατάλληλο στρατιωτικό υλικό και φυσικά τις υποδομές για να το αποκτήσει έχει την απαραίτητη ισχύ για να επιβληθεί παγκόσμια. Η θεωρία που ανέπτυξε ο Σεβέρσκι υποστηρίζει ότι η παγκόσμια κυριαρχία δεν είναι πλέον αποτέλεσμα θέσης, οποιαδήποτε δύναμη ανεξαρτήτως γεωγραφικής θέσης μπορεί να διεκδικήσει μερίδιο της παγκόσμιας ισχύος αρκεί να είναι ανεπτυγμένη τεχνολογικά.

χάρτης 7: Έλεγχος του Αέρα από τις Ηνωμένες Πολιτείες (Air Control of the World from the United States), Σεβέρσκι, Victory Through Air Power, pages 316, 317

Ζμπίνγκνιου Μπρζεζίνσκι (Zbigniew Brzezinski)

Η προσωπικότητα

Zbigniew Brzezinski

Γεννημένος το 1928 στο Warsaw της Πολωνίας, γιος πολωνού διπλωμάτη, ο Ζμπίνγκνιου Μπρζεζίνσκι, στα πρώτα χρόνια της ζωής του, έζησε σε πολλές περιοχές λόγω των μεταθέσεων που δεχόταν ο πατέρας του. Πέρασε την περίοδο 1931 – 1935 στην Ναζιστική Γερμανία, στη συνέχεια βρέθηκε στην Γαλλία ενώ το 1938 κατέληξε στον Καναδά. Το ξέσπασμα του δεύτερου παγκοσμίου πολέμου απέτρεψε την επιστροφή στην Πολωνία. Ο Μπρζεζίνσκι ξεκίνησε τις σπουδές του στο McGill University του Μόντρεαλ, αποφοίτησε το 1950 κατέχοντας μεταπτυχιακό τίτλο με έρευνα τις διάφορες εθνικότητες εντός της Σοβιετικής Ένωσης. Οι σπουδές του ολοκληρώνονται στο Χάρβαρντ με την κατάκτηση του τίτλου του διδάκτορα.

Ακολούθησαν πολλές θέσεις διδασκαλίας σε σημαντικά πανεπιστήμια όπως το Χάρβαρντ, το Κολούμπια και το Χόκινγκς. Στα τέλη του 1960 αναλαμβάνει τη θέση συμβούλου στο Γραφείο Πολιτικής και Σχεδιασμού του Κράτους. Συνέβαλε στην δημιουργία της *Trilateral Commission*⁷ και υπήρξε σύμβουλος διάφορων υποψηφίων προέδρων της Αμερικής, του δημοκρατικού κόμματος συμπεριλαμβανομένου του Τζίμι Κάρτερ ο οποίος κατέκτησε το αξίωμα. Ο Μπρζεζίνσκι υπηρέτησε ως προεδρικός σύμβουλος εθνικής ασφάλειας την περίοδο 1977-1981, κατείχε βασικό ρόλο σε διάφορες γεωπολιτικές κινήσεις παγκόσμιας κλίμακας όπως η εξομάλυνση των σχέσεων μεταξύ Η.Π.Α και Κίνας, της βοήθειας στο Αφγανιστάν εναντίων της Σοβιετικής εισβολής, οι ειρηνευτικές συμφωνίες μεταξύ Ισραήλ και Αιγύπτου κ.α.

Στον ακαδημαϊκό χώρο ο Μπρζεζίνσκι παρουσίασε πληθώρα δημοσιεύσεων στον τομέα των διεθνών σχέσεων και του παγκόσμιου γεωπολιτικού σχεδιασμού οι οποίες χαίρουν μέχρι σήμερα υψηλής εκτίμησης. Το σημαντικότερο έργο του δημοσιεύτηκε το 1997 με τίτλο «Η Μεγάλη Σκακιέρα, η αμερικανική υπεροχή και οι γεωστρατηγικές επιταγές» (*The Grand Chessboard, American Primacy and its Geostrategic Imperatives*). Διαβάζοντας τον κόσμο του Μακίντερ και του Σπάικμαν, επικεντρώνοντας την μελέτη του στην Ευρασία, ο Μπρζεζίνσκι «εκσυγχρονίζει» τις γεωπολιτικές θεωρίες του παρελθόντος. Η Μεγάλη Σκακιέρα αποτελεί ένα μεγαλειώδες έργο, παγκόσμιας αναγνωσιμότητας αλλά και σημαντικής επιρροής στον γεωπολιτικό σχεδιασμό των Η.Π.Α.

⁷ **The Trilateral Commission:** ένας μη κερδοσκοπικός οργανισμός, μια επιτροπή που δημιουργήθηκε το 1973 με σκοπό να έρθουν κοντά έμπειροι ηγέτες του ιδιωτικού τομέα για να συζητήσουν θέματα παγκόσμιας εμβέλειας. Στοχεύει και καταφέρνει να δημιουργήσει σχέσεις συνεργασίας και επικοινωνίας μεταξύ Ευρώπης, Νότιας Αμερικής και Ασίας.

Σήμερα, στα ογδόντα οκτώ χάρει πληθώρας τίτλων και αξιώσεων τόσο στον ακαδημαϊκό κόσμο όσο και στον πολιτικό. Ο Τζον Σο (John Shaw) τον αναφέρει στο βιβλίο του “Washington Diplomacy, Profiles of People of World Influence” ως έναν άνθρωπο με εξαιρετική επιρροή στο παγκόσμιο στερέωμα.

Ευρασιατική σκακιέρα

Η γεωπολιτική οπτική του Μπρζεζίνσκι βασίζεται στην πάλη μεταξύ ευρασιατικών χερσαίων δυνάμεων και ευρασιατικών θαλάσσιων δυνάμεων. Όπως και οι προκάτοχοί του (Μακίντερ, Σπάικμαν) τοποθετεί το επίκεντρο του παγκόσμιου γεωπολιτικού «παιχνιδιού», όπως ο ίδιος αναφέρει, στην περιοχή της Ευρασίας. Συγκεκριμένα ορίζει την περιοχή από τη Λισαβόνα μέχρι το Βλαδιβοστόκ ως το πεδίο του παιχνιδιού, την σκακιέρα.

Κρίνει σημαντικό τον περιορισμό και την αποτροπή της Σοβιετικής εξάπλωσης, το κλειδί για την επίτευξη αυτού του στόχου βρίσκεται στον εντοπισμό και τον έλεγχο των γεωπολιτικών αξόνων από μέρους των Η.Π.Α. Ο έλεγχος των συγκεκριμένων κρατών λειτουργεί ως κεντρικός μοχλός για την ρύθμιση των χωρικών θεμάτων της περιοχής. Η επιλογή και ο ορισμός αυτών των περιοχών συμβαίνει βάση της γεωγραφικής τους θέσης, τον βαθμό που αυτή η θέση επιτρέπει την άσκηση οικονομικής ή στρατιωτικής επιρροής και τη στρατηγική σημασία που κατέχει.

Οι Η.Π.Α αποτελούν κατά τον Μπρζεζίνσκι την παρούσα παγκόσμια δύναμη αλλά και έναν παγκόσμιο ρυθμιστή κοινωνικών, πολιτικών και οικονομικών θεμάτων. Δίχως την δυναμική παρουσία των Η.Π.Α ο κόσμος θα επέλθει σε μια χαοτική κατάσταση, καταστρεπτική για τον ανθρώπινο πολιτισμό. Ο παγκόσμιος έλεγχος και η αναγνώριση αυτού από όλα τα κράτη πρέπει να είναι ο βασικός στόχος των Η.Π.Α, η πραγματοποίηση αυτού απαιτεί τον ορθό σχεδιασμό τόσο των βραχυπρόθεσμων όσο και των μακροπρόθεσμων γεωπολιτικών κινήσεων που θα ακολουθήσουν οι Η.Π.Α.

«Αν δεν παίζουμε σκάκι με έναν συστηματικό τρόπο μπορεί να βρεθούμε σε μια άσχημη, χαοτική κατάσταση χωρίς την δυνατότητα εξομάλυνσής της» (Washington Diplomacy, John Shaw, 1998, σελίδα 220)

Ανάλυση γεωπολιτικής θεωρίας

Άξιος συνεχιστής των προγενέστερων μεγάλων γεωπολιτικών, ο Μπρζεζίνσκι βασίζεται πάνω στον γεωπολιτικό κόσμο του Μακίντερ και ακλουθώντας την «διορθωτική» θεώρηση του Σπάικμαν εκσυγχρονίζει το γεωπολιτικό τοπίο. Έχοντας δημοσιεύσει το έργο του το 1997, αρκετές δεκαετίες μετά τον 2° Παγκόσμιο Πόλεμο και μετά την λήξη του Ψυχρού Πολέμου κατέχει μια ολοκληρωμένη εικόνα των γεγονότων που έθεσαν τις Η.Π.Α στον υψηλότερο πήχη παγκόσμιας δύναμης και επιρροής. Ένα επιπλέον χαρακτηριστικό που διαθέτει ο Μπρζεζίνσκι λόγω εποχής είναι αυτό της

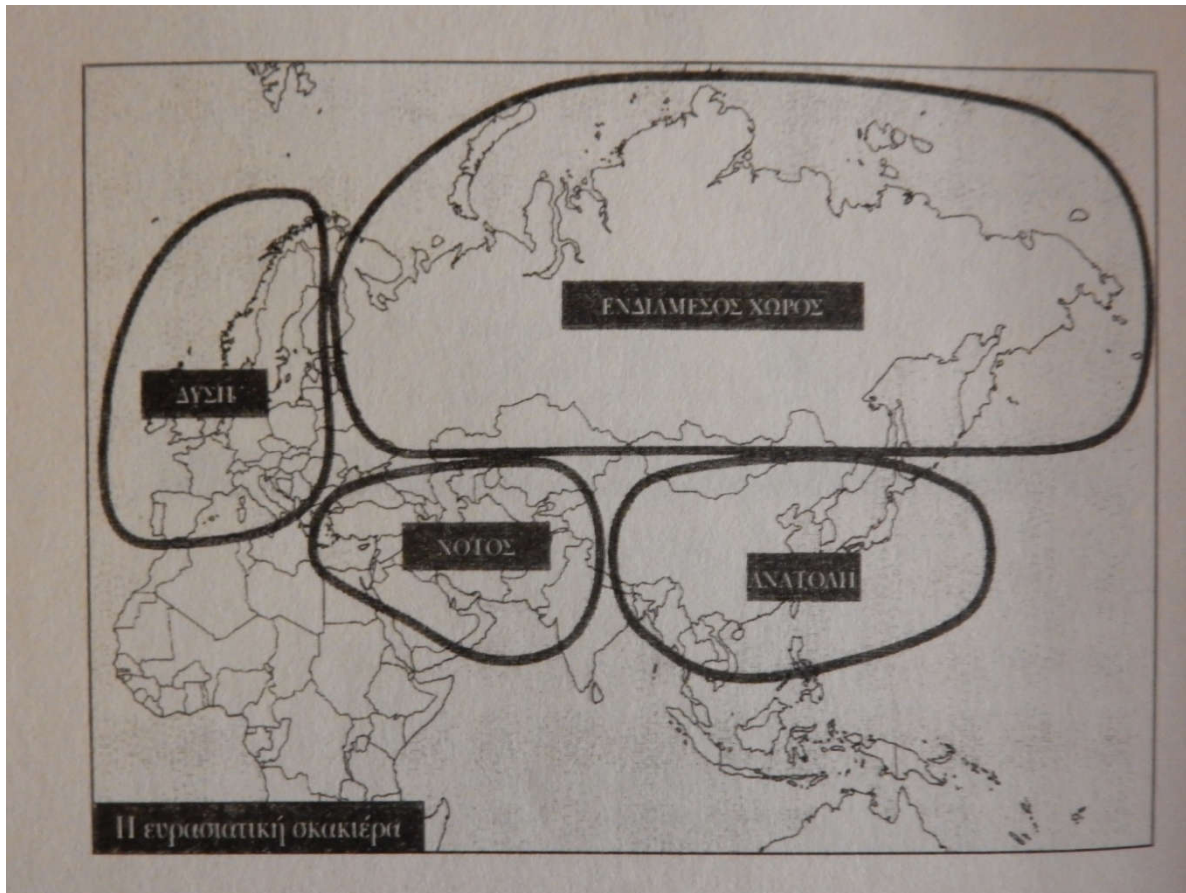
χωρικής ολοκλήρωσης. Η συνολική ανακάλυψη δηλαδή των τριών επιπέδων του χώρου και των δυνάμεων που τις κατέχουν, της θάλασσας, της χερσαίας γης και τέλος του αέρα.

Η λήξη του Ψυχρού Πολέμου σήμανε την αυγή ενός νέου γεωπολιτικού τοπίου με επικρατούσα δύναμη τις Η.Π.Α, λάφυρο της δύναμης αυτής είναι ο έλεγχος και η επιρροή της Ευρασίας. Η πρωτοκαθεδρία των Η.Π.Α δεν είναι ένα τυχαίο γεγονός αλλά όπως αναφέρει ο ίδιος «η Αμερική υπερτερεί σε τέσσερις αποφασιστικούς τομείς της παγκόσμιας δύναμης» (Ζμπίγκνιου Μπρζεζίνσκι, 1997, Η Μεγάλη Σκακιέρα, σελίδα 52). Η υπεροχή στην οποία αναφέρεται είναι Στρατιωτική, Οικονομική, Τεχνολογική και Πολιτισμική. «Ο συνδυασμός αυτών των τεσσάρων παραγόντων κάνει την Αμερική τη μόνη συνεκτική παγκόσμια δύναμη» (Ζμπίγκνιου Μπρζεζίνσκι, 1997, Η Μεγάλη Σκακιέρα, σελίδα 53).

Η Ευρασία αποτελεί ένα χώρο που για τουλάχιστον μισή χιλιετία κατείχε κυρίαρχες δυνάμεις οι οποίες οι ίδιες επεδίωκαν την επικράτησή και τον έλεγχο του σημαντικού αυτού χώρου με σκοπό την παγκόσμια κυριαρχία. Όπως αναπτύχθηκε εκτενέστερα στην θεώρηση του Μακίντερ και Σπάικμαν η σημαντικότητα της περιοχής έγκειται στον πλούτο των πόρων, στην φέρουσα ικανότητα του χώρου να αναπτύσσει πολιτισμούς. Αναφορικά κατέχει περίπου το 75% του πληθυσμού και το μεγαλύτερο μέρος του φυσικού πλούτου. Εντός αυτού του φυσικού χώρου βρίσκονται τα περισσότερα ισχυρά πολιτικά και οικονομικά κράτη (μετά τις Η.Π.Α). Όλες οι παγκόσμιες δυνάμεις που κατέχουν πυρηνικά όπλα εκτός των Η.Π.Α βρίσκονται στην Ευρασία. Στον χώρο αυτόν βρίσκονται οι μόνες δυνάμεις που μπορούν να αμφισβητήσουν την πρωτοκαθεδρία των Η.Π.Α. Το συνολικό γεωπολιτικό παιχνίδι εξελίσσεται σε ακριβώς αυτόν τον χώρο που ο Μπρζεζίνσκι ονομάζει *σκακιέρα*. Μια σκακιέρα με πολλούς παίκτες στην οποία ο αγώνας για την παγκόσμια κυριαρχία ακόμα παίζεται. Πέρα λοιπόν, της εμφανούς υπεροχής, οι Η.Π.Α έχουν άμεση ανάγκη τον έλεγχο του παιχνιδιού σε ένα χώρο τόσο μακριά από την γεωγραφική θέση τους.

Ο Μπρζεζίνσκι χωρίζει την Ευρασιατική σκακιέρα σε τέσσερις βασικές περιοχές κύριων παικτών. Στο δυτικό άκρο της σκακιέρας βρίσκονται τα κράτη της Ευρώπης και των Βαλκανίων, κράτη με υψηλή πυκνότητα πληθυσμού εκ των οποίων μερικά είναι εξαιρετικά ισχυρά. Στο άλλο άκρο της σκακιέρας, το ανατολικό, βρίσκονται επίσης ισχυρά κράτη και πυκνοκατοικημένα. Μάλιστα στο άνω ανατολικό μέρος της περιοχής εξελίσσεται ένας ανεξάρτητος και συνεχώς ισχυροποιούμενος παίχτης, η Κίνα. Αντίστοιχα στο κάτω ανατολικό άκρο εξελίσσεται ένας δραστήριος αντίπαλος της Κίνας, η Ιαπωνία. Τόσο στο δυτικό άκρο όσο και στο κάτω ανατολικό οι Η.Π.Α έχουν καταφέρει την δημιουργία δυνατών σχέσεων με τα κράτη που τους επιτρέπουν την δημιουργία βάσεων για τον έλεγχο της περιοχής. Μέσω των δύο αυτών «γεφυρωμάτων» μία από τον Ατλαντικό και μία από τον Ειρηνικό ωκεανό οι Η.Π.Α μπορούν χωρικά να συμμετέχουν στο παιχνίδι. Στο ενδιάμεσο των δύο συμμαχικών άκρων εξελίσσεται «ένας ρευστός πολιτικά και κατακερματισμένος οργανωτικά, ευρύς, ενδιάμεσος χώρος» (Ζμπίγκνιου Μπρζεζίνσκι, 1997, Η Μεγάλη Σκακιέρα, σελίδα 68). Τον χώρο αυτό κατείχε, σήμερα εδρεύει (στο μεγαλύτερο μέρος) και διεκδικεί ένας ισχυρός αντίπαλος της αμερικανικής υπεροχής, η Σοβιετική Ένωση, νυν Ρωσία. Στο νότιο μέρος του ενδιάμεσου χώρου βρίσκεται ένας

πολιτικά άναρχος μα πλούσιος σε πηγές ενέργειας χώρος ο οποίος διεκδικείται από όλες τις κυρίαρχες δυνάμεις, αναφέρεται φυσικά στα κράτη της Μογγολίας και του Καζακστάν. Τέλος στο νότιο κομμάτι διαίρεσης της σκακιάρας εξελίσσεται ένας ιδιαίτερα πολυπληθής διεκδικητής της περιφερειακής ηγεμονίας η Ινδία, χάρτης 8.

χάρτης 8: Η ευρασιατική σκακιάρα, Μπρζεζίνσκι, 1997, Η μεγάλη σκακιάρα, σελίδα 68

Η Αμερική λοιπόν απομακρυσμένη χωρικά από το γεωπολιτικό παιχνίδι της Ευρασίας προσπαθεί να προσελκύσει, τουλάχιστον πολιτισμικά, τον ενδιάμεσο χώρο προς την διευρυνόμενη τροχιά της Δύσης. Έχει ανάγκη τόσο την υποταγή του νότου στην κυριαρχία ενός μόνο παίχτη όσο και την αποφυγή μιας ανατολικής ενοποίησης, εχθρικής προς τα συμφέροντα των Η.Π.Α. Το γεωπολιτικό παιχνίδι της Ευρασίας είναι κρίσιμης σημασίας για την πρωτοκαθεδρία των Η.Π.Α, η οποία θεμελιώνεται από μια εξαιρετικά εύθραυστη ισορροπία και συμμαχία.

Η θεώρηση του Μπρζεζίνσκι, ενός αμερικάνου πολιτικού επιστήμονα και ενεργού στην πολιτική σκηνή των Η.Π.Α αφορά τις μεθόδους σχεδιασμού μιας παγκόσμιας ισορροπίας θετικής προς τα συμφέροντα της Αμερικής. Θεμέλιο συστατικό του σχεδιασμού είναι η ολοκλήρωση δύο βασικών βημάτων:

- Πρώτο να εντοπιστούν τα δυναμικά από γεωστρατηγική άποψη ευρασιατικά κράτη που έχουν τη δύναμη να προκαλέσουν δνητικά μια σημαντική μετατόπιση στη διεθνή κατανομή της ισχύος και να αποκρυπτογραφηθούν οι κεντρικοί εξωτερικοί στόχοι των πολιτικών ελίτ τους, καθώς

και οι πιθανές συνέπειες της επιδίωξής τους να πετύχουν αυτούς τους στόχους. Επίσης, να υποδειχτούν επακριβώς τα κρίσιμα, από γεωπολιτική άποψη, ευρασιατικά κράτη, των οποίων η θέση και/ή ύπαρξη έχουν καταλυτικά αποτελέσματα είτε στους πιο δραστήριους γεωστρατηγικούς παίχτες είτε στις περιφερειακές συνθήκες.

- Δεύτερο, να καθοριστούν ειδικές πολιτικές των Η.Π.Α προκειμένου να αντισταθμιστούν, να ενταχτούν στο παγκόσμιο σύστημα της Αμερικής και/ή να ελεγχθούν τα παρακάτω κράτη, έτσι ώστε να διαφυλαχτούν και να προωθηθούν τα ζωτικά συμφέροντα των Η.Π.Α, καθώς και να διατυπωθεί μια πιο συνεκτική γεωστρατηγική, η οποία να καθορίζει σε παγκόσμια κλίμακα την αλληλοσύνδεση μεταξύ των πιο ειδικών αμερικανικών πολιτικών.

(Ζμπίγκνιου Μπρζεζίνσκι, 1997, *Η Μεγάλη Σκακιέρα*, σελίδα 52)

Βάση των παραπάνω βημάτων ο Μπρζεζίνσκι προτείνει τον διαχωρισμό των δυνάμεων-παικτών της ευρασιατικής σκακιέρας σε δύο μεγάλες κατηγορίες, σε γεωστρατηγικούς παίχτες και γεωπολιτικούς άξονες. Οι γεωστρατηγικοί παίχτες είναι εκείνα τα κράτη που διαθέτουν την ικανότητα και την εθνική θέληση να ασκήσουν τέτοια δύναμη και επιρροή πέρα από τα σύνορά τους ώστε να μεταβάλλουν περιοχές θίγοντας τα συμφέροντα της Αμερικής. Εντοπίζει και αναφέρει στο έργο του « Η μεγάλη Σκακιέρα» πέντε βασικούς γεωστρατηγικούς παίχτες στο πολιτικό χάρτη της Ευρασίας, τη Γαλλία, τη Γερμανία, την Κίνα, την Ρωσία και την Ινδία. *Γεωπολιτικοί άξονες* είναι τα κράτη των οποίων η σημασία δεν προέρχεται από τη δύναμή τους ή τα κίνητρά τους αλλά από την ευαίσθητη γεωγραφική θέση που κατέχουν και από τις συνέπειες τις οποίες έχει η δυνητικά ευάλωτη κατάστασή τους απέναντι στη συμπεριφορά των γεωστρατηγικών παικτών. Γεωπολιτικοί άξονες θεωρούνται τα κράτη της Ουκρανίας, του Αζερμπαϊτζάν, της Νότιας Κορέας, της Τουρκίας και του Ιράν.

Η ενδεχόμενη απορία που δημιουργείτε είναι για δύο εξαιρετικά ισχυρά κράτη, την Μεγάλη Βρετανία και την Ιαπωνία, τα οποία δεν περιέχονται σε καμία από τις δύο κατηγορίες. Όπως αναφέρθηκε νωρίτερα αυτά τα δύο κράτη αποτελούν την «χωρική προέκταση» της Αμερικής στην ευρασιατική σκακιέρα, αποτελούν δηλαδή δύο εξαιρετικής σημασίας κράτη για τις Η.Π.Α. Η Βρετανία παρουσιάζει γενικά απροθυμία στην συμμετοχή νέων οικονομικών μορφωμάτων όπως η Οικονομική και Νομισματική Ενοποίηση, όπως και απροθυμία στην δημιουργία κάποιας μπερλιαριστικής πολιτικής, αναφέρεται από τον Μπρζεζίνσκι ως «ένας γεωστρατηγικός παίχτης που αποσύρθηκε και αναπαύεται στις λαμπρές δάφνες του». Η Ιαπωνία είναι σαφώς μεγάλη οικονομική δύναμη η οποία κατέχει σημαντικό μερίδιο στις παγκόσμιες εξελίξεις όμως προτιμά να λειτουργεί υπό την προστασία των Η.Π.Α. Όπως και η Μεγάλη Βρετανία στην περίπτωση της Ευρώπης, η Ιαπωνία επιλέγει να μην δεσμεύεται στις πολιτικές της Ηπειρωτικής Ασίας.

Είναι όμως αρκετή η κατοχή ισχυρών συμμάχων και η επιρροή των υπολοίπων για τον έλεγχο του παιχνιδιού στην περιοχή της ευρασιατικής σκακιέρας; Ο Μπρζεζίνσκι υποστηρίζει πως η χωρική απόσταση των Η.Π.Α από το πεδίο είναι καταλυτικός παράγοντας για τον έλεγχο. Θεωρεί πως η Αμερική είναι η μόνη παγκόσμια δύναμη που έχει την ικανότητα να επιβάλλεται και να καθοδηγεί την πορεία της ανθρωπότητας. Το εύθραυστο όμως σύστημα που κατέχει αυτή τη στιγμή πρέπει να

ενισχυθεί από ένα «συνέταιρο», ένα κράτος ή συμμαχία που μπορεί να εγγυηθεί τον έλεγχο της σκακιέρας. Ο Μπρζεζίνσκι θεωρεί ότι αυτός ο σύμμαχος βρίσκεται σε μια ενωμένη Ευρώπη βασισμένη στην γαλλο-γερμανική σχέση. Κεντρικός στόχος των Η.Π.Α είναι η ενοποίηση της Ευρώπης, η αποδοχή της Ευρώπης ως παγκόσμιου εταίρου των Η.Π.Α και ο ακριβής ορισμός του χωρικού πεδίου που κατέχει η Ευρώπη. Η εκπλήρωση του στόχου με τριπλό χαρακτήρα είναι για τον Μπρζεζίνσκι η μέθοδος μακροχρόνιας, παγκόσμιας ισορροπίας, λιγότερων θανάτων και μεγαλύτερης σταθερότητας.

Αλεξάντερ Ντούγκιν (Alexander Dugin)

Προσωπικότητα

Alexandr Dugin

Ο Αλεξάντερ Ντούγκιν είναι Ρώσος γεωπολιτικός, παραδοσιοκράτης (traditionalist) και ένας εκ των δημοφιλέστερων ιδεολογικών θεωρητικών της Ευρασιατικής Ένωσης. Γεννημένος στη Μόσχα το 1962 αναγνωρίζεται ως ένας από τους πιο γνωστούς συγγραφείς και πολιτικούς σχολιαστές στη μετασοβιετική Ρωσία.

Την περίοδο της δεκαετίας του 1980 υπήρξε κύριο μέλος του παραδοσιοκρατικού κινήματος

της Σοβιετικής Ένωσης διαντό και συνελήφθη από την KGB, όπως και αποβλήθηκε από τις σπουδές του στο Ινστιτούτο Αεροπορίας της Μόσχας. Συνέχισε τις σπουδές του στην παραδοσιοκρατική φιλοσοφία υποστηρίζοντάς τες δουλεύοντας ως οδοκαθαριστής.

Κατάφερε να αποφοιτήσει και αργότερα ασχολήθηκε με την δημοσιογραφία και την πολιτική. Η πρώτη του απόπειρα στην πολιτική έγινε με την προσχώρησή του στο Pamyat⁸, το πρώτο εθνικιστικό κόμμα κατά την διάρκεια των «ετών του λυκόφωτος»⁹ της Σοβιετικής Ένωσης. Βοήθησε στη συγγραφή του πολιτικού προγράμματος του νεοϊδρυθέντος κομμουνιστικού κόμματος της Ρώσικης Ομοσπονδίας.

Μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης καινούριες ευκαιρίες δημιουργήθηκαν για τον Ντούγκιν, ξεκίνησε τις διασυνδέσεις με πολλά σημαίνοντα πρόσωπα της Ευρωπαϊκής Νέας Δεξιάς (European New Right) όπως ο Alain de Benoist¹⁰. Εμφανίστηκε στο διεθνές στερέωμα ως ηγέτης του Εθνικού Μπολσεβίκικου Κόμματος και αποχώρησε από αυτό το 1998.

Το 2001 ιδρύει το Ευρασιατικό Κίνημα (Eurasia Movement)¹¹ το οποίο και διευθύνει μέχρι σήμερα. Έχει εμφανίσει πληθώρα δημοσιεύσεων και βιβλίων σχετικά με την διεθνή πολιτική, την φιλοσοφία και την εθνολογία. Είναι ευρύτερα γνωστός για το βιβλίο του «Τα θεμέλια της Γεωπολιτικής: Το

⁸ **Pamyat** σημαίνει «Μνήμη» και αποτελεί ένα παραδοσιοκρατικό κίνημα της Ρωσίας, αυτοχαρακτηρίζεται ως «Λαϊκό Εθνικό-Πατριωτικό Ορθόδοξο Χριστιανικό Κίνημα», εστιάζει στην διατήρηση του Ρωσικού πολιτισμού. Ο Dmitri Vasilyev υπήρξε ο επί χρόνια ηγέτης του.

⁹ **Τα έτη του λυκόφωτος** (twilight years): ο όρος αυτός αναφέρεται στην εισαγωγή της Σοβιετικής Ένωσης στη βιομηχανική επανάσταση. Αναφέρονται και ως τα χρόνια του λυκόφωτος του σοσιαλιστικού πειράματος (The oligarchs: Wealth and Power in New Russia, David Hoffman).

¹⁰ **Alain de Benoist** γεννημένος το 1943 είναι ένας φιλόσοφος, πολιτικός, επιστήμονας και Γάλλος δημοσιογράφος επικεφαλής του κινήματος «Νέα Δεξιά»

¹¹ **Ευρασιανισμός** (Eurasianism): πολιτικό κίνημα της Ρωσίας, δημιουργείται το 1920 και επικεντρώνεται στο γεωπολιτικό σχέδιο της Ευρασίας. Υποστηρίζει ότι ο ρωσικός πολιτισμός δεν βρίσκεται κοινά με τον Ευρωπαϊκό. Σκοπός του η εξέλιξη του Σοβιετικού καθεστώτος για τη δημιουργία μιας νέας εθνικής, ορθόδοξης, μη ευρωπαϊκής κυβέρνησης η οποία θα έριχνε τη μάσκα του προλεταριακού διεθνισμού και της μαχητικής αθεΐας.

γεωπολιτικό μέλλον της Ρωσίας» το οποίο δημοσιεύτηκε το 1996 και έτυχε μεγάλης απήχησης εντός των ελίτ του ρωσικού κράτους επάνω σε ζητήματα εξωτερικής πολιτικής, έχοντας καταστεί εγχειρίδιο σε πολλά πανεπιστήμια. Είναι επίσης πολύ γνωστός για την έλξη του προς ριζοσπαστικά αριστερά και δεξιά ιδεώδη, μέσα από τα οποία, ανασυνθέτοντάς τα, δημιουργεί την Τέταρτη Πολιτική Θεωρία, εναλλακτική προς τον Φιλελευθερισμό (μετά την κατάρρευση του Φασισμού και του Κομμουνισμού). Η θεωρία αναπτύσσεται σε πρόσφατο βιβλίο του «Η Τέταρτη Πολιτική Θεωρία» (Fourth Political Theory) δημοσιευμένη το 2012. Τελευταία συγγραφική δουλειά του Αλεξάντερ Ντούγκιν αποτελεί το βιβλίο «Ο τελευταίος πόλεμος της Παγκόσμιας Νήσου» (Last War of World Island) δημοσιευμένο το 2015.

Καθηγητής επί του παρόντος, επικεφαλής της έδρας Κοινωνιολογίας των Διεθνών Σχέσεων του τμήματος Κοινωνιολογίας στο Κρατικό πανεπιστήμιο της Μόσχας καθώς και του Κέντρου Συντηρητικών Μελετών του ενλόγο τμήματος.

Ιδεολογικός πόλεμος

Ο Ντούγκιν επηρεάζεται φυσικά από τους προγενέστερους γεωπολιτικούς καθότι όμως Ρώσος διαθέτει Ευρασιατική λογική, κάτι που δεν έχουμε συναντήσει μέχρι τώρα. Η «Ευρασιατική λογική» που αναφέρω απευθύνεται στο γεγονός ότι ενώ οι προηγούμενοι γεωπολιτικοί και οι γεωπολιτικές θεωρίες μιλούν για την μέθοδο ελέγχου της Αξονικής Περιοχής ή του Κρητιδώματος η θεωρία του Ντούγκιν αναπτύσσει αυτήν την περιοχή ως κτήση της Ρωσίας. Οπότε είναι φυσικό επακόλουθο να είναι αντίθετη των δυτικών γεωπολιτικών θεωριών.

Γνωρίζει τον κόσμο του Μάκιντερ και συμφωνεί με τη σημαντικότητα που αποδίδει στην περιοχή άξονα μα περισσότερο εστιάζει στην κοινωνική άποψη του Χάντιγκτον, ο οποίος υποστηρίζει ότι «ο ανταγωνισμός των μεγάλων δυνάμεων αντικαταστάθηκε από τη σύγκρουση των πολιτισμών». Με βάση αυτό το μοτίβο ο Ντούγκιν τονίζει την ιδεολογική πτυχή του Δεύτερου Παγκόσμιου Πόλεμου και του Ψυχρού πόλεμου. Θεωρεί ότι η παγκόσμια ισορροπία των δυνάμεων δεν ολοκληρώθηκε με την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης ενώ ταυτόχρονα αμφισβητεί την παγκόσμια κυριαρχία της Αμερικής. Αναπτύσσει μια γεωπολιτική θεωρία του σύγχρονου κόσμου η οποία πραγματεύεται την μέθοδο με την οποία ο δυτικός πολιτισμός επιβάλλεται σε τοπικές-παραδοσιακές κοινωνίες μέσω της παγκοσμιοποίησης. Θεωρεί ότι στόχος του φιλελεύθερου δυτικού πολιτισμού είναι η απόσχιση του ανθρώπου από την πραγματική ταυτότητά του και η μεταμόρφωσή του σε αυτόνομο-ανεξάρτητο κομμάτι του παγκόσμιου συνόλου. Αποτέλεσμα αυτού του κατακερματισμού είναι ο καλύτερος έλεγχος και η επιβολή του δυτικού φιλελεύθερου κόσμου στους υπόλοιπους. Απέναντι σε αυτήν την πολιτική προτείνει την Τέταρτη Πολιτική Θεωρία (Fourth Political Theory) η οποία είναι η διεκδίκηση των ταυτοτήτων των πολιτισμών και η αντίστασή τους απέναντι στην δυτική αλλοτρίωση. Τέλος αναγνωρίζοντας τα πολιτισμικά, ιστορικά κοινά χαρακτηριστικά των κρατών-συμμάχων της Πρώην Σοβιετικής Ένωσης υποστηρίζει ότι η Ρωσία έχει φυσική διεκδίκηση των περιοχών αυτών.

Ανάλυση γεωπολιτικής θεωρίας

Το εγχείρημα του Ντούγκιν έχει εκκίνηση τον ορισμό του γεωπολιτικού τοπίου της Ρωσίας και το μερίδιο αυτής στην παγκόσμια σκακιέρα. Αναδεικνύοντας την σημαντικότητα της περιοχής στην οποία βρίσκεται η Ρωσία (διευκρινίζοντας ταυτόχρονα την οπτική της μελέτης) αναφέρει στο τελευταίο βιβλίο του «Ο τελευταίος πόλεμος της Παγκόσμιας Νήσου», οι κλασσικές γεωπολιτικές θεωρίες θέτουν ως γεγονός ότι η περιοχή της παροντικής επικράτειας της Ρωσίας, προγενέστερα της Σοβιετικής Ένωσης και ακόμα παλιότερα την Ρωσικής Αυτοκρατορίας είναι η Κεντρική Γης - Heartland, η οποία είναι ο χερσαίος πυρήνας ολόκληρης της Ευρασιατικής Ηπείρου. Το φαινόμενο της Κεντρικής Γης το αποδίδει ως τυπικό γεωπολιτικό εγχείρημα (κονσεπτ) καθώς όπως αναφέρει ιστορικά είναι μια περιοχή που έχει δεχθεί πληθώρα εξορμήσεων και έχει φιλοξενήσει πληθώρα πολιτισμών, από την αρχαία νομαδική στέπα στους Σκύθους (Scythians) και τους Σαρμάτες (Sarmatians) ως το κέντρο της Ρωσικής Αυτοκρατορίας του 16^{ου} αιώνα, ως το 19^ο αιώνα με την κομμουνιστική επέκταση της Σοβιετικής Περιόδου. Καταλήγοντας αυτή την ιστορική αναδρομή επισημαίνει ότι η Κεντρική Γης αποτελεί κληρονομιά της κοινωνίας που κατοικεί σε αυτή.

Η Ρωσία λοιπόν, διαδεχόμενη την αυτοκρατορία του Τζέκινς Χαν¹², από την αρχή του 15^{ου} αιώνα σταθερά κινήθηκε προς την κατάκτηση των χαρακτηριστικών της Heartland. Το συγκεκριμένο γεγονός οδήγησε στην ταυτοποίηση της Ρωσικής κοινωνίας ως ένα χερσαίο πολιτισμό. Διευκρινίζει ότι αυτό το απολύτως χερσαίο χαρακτηριστικό δεν αποτελούσε μέρος της κουλτούρας των Ανατολικών Σλάβων, αλλά είναι αποτέλεσμα της ιστορικής εξέλιξης και της θέσης που βρέθηκαν οι Ρώσοι. Η εγκατάσταση τους στον συγκεκριμένο χώρο επιτέλεσε στην υιοθέτηση αυτής της χερσαίας – ηπειρωτικής πολιτισμικής ταυτότητας. Η γεωπολιτική λοιπόν της Ρωσίας είναι εξ ορισμού η χερσαία γεωπολιτική της Κεντρικής Γης.

Ξεκαθαρίζοντας την οπτική της μελέτης του ο Ντούγκιν συνεχίζει με την ερμηνεία του παγκόσμιου γεωπολιτικού τοπίου. Αναφέρεται στον 20^ο αιώνα ως τον αιώνα των ιδεολογιών.

«Αν στους προηγούμενους αιώνες η θρησκεία, οι δυναστείες, τα κράτη, οι κοινωνικές τάξεις είχαν σημαντικό ρόλο στη ζωή των ανθρώπων και των κοινωνιών τότε στον 20^ο αιώνα η πολιτική μετατοπίστηκε σε μια καθαρά ιδεολογική σφαίρα επαναπροσδιορίζοντας τον παγκόσμιο χάρτη, τις εθνότητες και τους πολιτισμούς με νέο τρόπο» (Fourth Political Theory, σελ 11)

Ο Ντούγκιν εντοπίζει τρεις βασικές ιδεολογίες οι οποίες συνυπήρξαν και αγωνίσθηκαν μέχρις θανάτου η μία απέναντι στην άλλη κατά την διάρκεια του 20^{ου} αιώνα. Αυτές οι πολιτικές θεωρίες – ιδεολογίες είναι:

¹² Οι Μογγόλοι επί Τζέκινς Χαν κατάφεραν να κατακτήσουν σχεδόν ολόκληρο το Κρηπίδωμα μαζί με την Ανατολική Ευρώπη δίχως της επικράτειας της Ινδίας.

- 1) Ο Φιλελευθερισμός (liberalism), προέκυψε πρώτος κατά την διάρκεια του 18^{ου} αιώνα και αποδείχθηκε ότι ήταν η πιο σταθερή και επιτυχημένη ιδεολογία καθώς επικράτησε έναντι των αντιπάλων της. Ως αποτέλεσμα της νίκης απέδειξε ότι δικαιωματικά διεκδικεί το σύνολο της κληρονομιάς του διαφωτισμού.

Ωστόσο αυτή η κληρονομιά αμφισβητήθηκε έντονα, δραματικά, ενεργά και πολλές φορές με πειστικό τρόπο από μια άλλη πολιτική θεωρία τον Κομμουνισμό.

- 2) Ο Κουμμουνισμός (Communism), αποτελεί την δεύτερη πολιτική θεωρία και μοιάζει αρκετά με τον σοσιαλισμό. Εμφανίζεται μετέπειτα του Φιλελευθερισμού ως κριτική απάντηση στην ανάπτυξη του αστικού – καπιταλιστικού συστήματος το οποίο ήταν ιδεολογική έκφραση του φιλελευθερισμού
- 3) Τέλος, ο Φασισμός (Fascism), εμφανίστηκε μεταγενέστερα των δύο παραπάνω θεωριών και εξαφανίστηκε νωρίτερα. Το γεγονός αυτό οφείλετε σύμφωνα με τον Ντούγκιν τόσο στον συνδυασμό των Συμμαχικών Φιλελεύθερων δυνάμεων με την Κομμουνιστική Σοβιετική Ένωση όσο και στους αυτοκτονικούς χειρισμούς από μεριάς του Χίτλερ.

Ο 20^{ος} λοιπόν αιώνας είναι ο πόλεμος των ιδεολογιών, στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο συμβαίνει με την συμμαχία του Φιλελευθερισμού και του Κουμμουνισμού εναντίων του Φασισμού, η ιδεολογική μάχη συνεχίστηκε δημιουργώντας τον Ψυχρό Πόλεμο, ο οποίος συμβαίνει μεταξύ Φιλελευθερισμού και Κομμουνισμού. Η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης σημαίνει τον θάνατο του Κομμουνισμού και την παγκόσμια επικράτηση του Φιλελευθερισμού.

Η ταχεία εξέλιξη της τεχνολογίας, η ανάπτυξη των θετικών επιστημών, η μεταβολή του τρόπου ζωής σημαίνει το τέλος της μοντέρνας περιόδου, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Ντούγκιν στο βιβλίο του "Forth Political Theory", «στην μεταμοντέρνα εποχή ο φιλελευθερισμός από τη σφαίρα του υποκειμένου μετατοπίζεται στη σφαίρα του αντικειμένου. Αυτό πιθανότατα θα οδηγήσει στην ολοκληρωτική αντικατάσταση της πραγματικότητας από τη δυνητικότητα/εικονικότητα¹³». Η μεταβατική περίοδος που εξελίσσεται, στοχεύει, απ' τον δυτικό πολιτισμό, στην δημιουργία και επικράτηση του μετά-φιλελευθερισμού (post liberalism) ως τέταρτη πολιτική θεωρία. Ο μετά-φιλελευθερισμός, ο οποίος επιβάλλεται μέσω του καπιταλισμού, του δυτικού τρόπου ζωής και της παγκοσμιοποίησης, σύμφωνα με τον Ντούγκιν έχει σκοπό την αποδόμηση της εθνικής, παραδοσιακής, τοπικής ταυτότητας. Αυτό το καταφέρνει μετατρέποντας την εκ γεννησιμιού ταυτότητα ως επιλογή, την οποία το άτομο έχει την δυνατότητα να εγκαταλείψει. Θεωρεί λοιπόν ότι η παγκοσμιοποίηση που επιβάλλεται στους πολιτισμούς έχει στόχο την διάλυση του τοπικού, συλλογικού, ιδιαίτερου κοινωνικού χαρακτηριστικού με απώτερο σκοπό τη μεταμόρφωση του ανθρώπου σε κομμάτι ενός παγκόσμιου συνόλου, μιας παγκόσμιας κοινωνίας. Αυτός ο κατακερματισμός των κοινωνιών και η

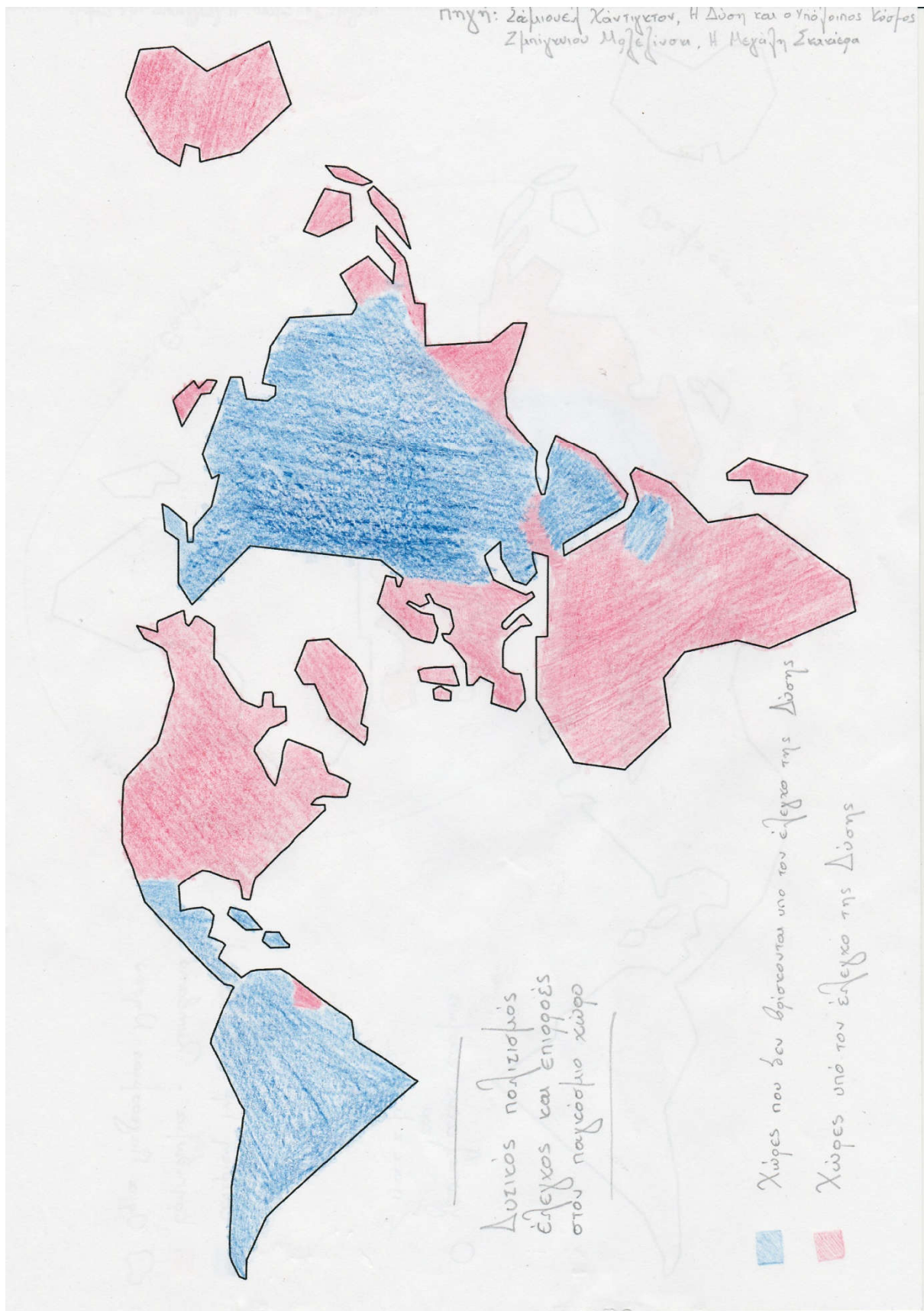
¹³ **Δυνητικότητα/Εικονικότητα** (Virtuality): είναι η πολιτιστική αντίληψη σύμφωνα με την οποία τα υλικά αντικείμενα διεισδύουν και διεισδύονται από πληροφοριακά μορφώματα. Ας σημειωθεί ότι ο ορισμός αντιπαραβάλλει έναν δυϊσμό: υλισμό από τη μία και πληροφορίες από την άλλη.

ταυτόχρονη ένταξή τους σε ένα παγκόσμιο σύνολο σημαίνει καλύτερο έλεγχο των κοινωνιών και την επιβολή δύναμης.

Σε αυτό το σημείο ο Ντούγκιν έρχεται να προτείνει την εναλλακτική Τέταρτη Πολιτική Θεωρία η οποία στέκεται αντίθετη του Φιλελευθερισμού ενώ ταυτόχρονα αμφισβητεί την παγκόσμια κυριαρχία των Η.Π.Α. Ο παγκόσμιος χώρος διακρίνεται σε δύο μεγάλες τάξεις, στον δυτικό – φιλελεύθερο πολιτισμό και στους υπόλοιπους που δεν επηρεάζονται από αυτόν ή αντιστέκονται στην επιρροή του. Αυτός ο διαχωρισμός αποδίδεται χωρικά στον *χάρτη 9*.

Η Ευρασιατική αντίληψη η οποία συνθέτει την Τέταρτη Πολιτική Θεωρία μπορεί να υπάρξει εφόσον αποφασίσει η Ρωσία να αναλάβει ενεργό και δυναμική συμμετοχή στο παγκόσμιο παιχνίδι. Σε γεωπολιτικό επίπεδο, η Ρωσία, διατηρεί την δυνατότητα, τους πόρους και την ροπή να αντιμετωπίσει αυτή την δοκιμασία. Είναι μάλιστα φυσικό επόμενο, όπως αναφέρει ο Ντούγκιν σε μια συνέντευξή του, η Ρωσία να έχει ενεργό συμμετοχή στην αντίσταση αυτού του παγκόσμιου κατεστημένου. Η εξέλιξη αυτής της θεωρίας μέσω της εφαρμογής της, υποστηρίζει ο Ντούγκιν, θα ανατρέψει την παγκόσμια ισορροπία δημιουργώντας σημαντικό ανάχωμα στην επεκτατική πολιτική, στην ηγεμονία και τον έλεγχο των κοινωνιών από μέρος των Η.Π.Α μέσω της παγκοσμιοποίησης. Η παγκοσμιοποίηση αποτελεί, για τον Ντούγκιν, ένα είδος αποικιοκρατίας του μυαλού και του πνεύματος, ένα νέο είδος δύναμης και ελέγχου το οποίο διαχέεται στους πολιτισμούς μέσω τεχνολογικών δικτύων. Αναφέρεται στην παρούσα επικράτηση του δυτικού πολιτισμού ως *στάτους κβο*, δηλαδή ως μια κατάσταση που προς το παρόν ισχύει χωρίς όμως να είναι ευρέως αποδεκτή.

Η Τέταρτη Πολιτική Θεωρία είναι μια παραδοσιοκρατική θεωρία η οποία προασπίζεται τις αξίες της οικογένειας, της θρησκείας και της παράδοσης των εκάστοτε κοινωνιών. Υπογραμμίζεται ότι δεν είναι ούτε φασισμός ούτε κουμμουνισμός αλλά ούτε και φιλελευθερισμός. Ιδιαίτερα με την τελευταία θεωρία έρχεται έντονα αντίθετη καθώς ο φιλελευθερισμός είναι όπως αναφέρει ο Νίτσε «ο θάνατος του Θεού», «η αφύπνιση του κόσμου» σύμφωνα με τον Βέμπερ και το «Τέλος του Ιερού», η αντικατάσταση του Θεού-Δημιουργού με τον Άνθρωπο-Δημιουργό. Στο παράγοντα της θρησκείας ο Ντούγκιν δίνει ιδιαίτερη σημασία όχι σαν μια παγκόσμια αλήθεια αλλά ως τις πολιτισμικές ρίζες που διαθέτει κανείς. Δεν πρέπει όμως να θεωρηθεί ότι η Τέταρτη Πολιτική Θεωρία είναι μια απλή μετάβαση στην παράδοση ή ακόμα μια μετάβαση στο παρελθόν, αποτελεί την διατήρηση της ετερογένειας των πολιτισμών, το οποίο από μόνο του είναι ένα σημαντικό βήμα απέναντι στην παγκοσμιοποίηση.

χάρτης 9: Δυτικός πολιτισμός έλεγχος και επιρροές στον παγκόσμιο χώρο

Μεθοδολογία Ανάπτυξης

Η επιλογή των παραπάνω επιστημόνων συνέβη με γνώμονα τον τρόπο αντιμετώπισης του χωρικού επιπέδου. Η έρευνα στοχεύει στην ανάγνωση της μεταβολής της χωρικής αντίληψης σύμφωνα με την εξέλιξη της ισχύος των κρατών και την ανάπτυξη των ανάλογων θεωριών. Για να το καταφέρει λοιπόν αυτό αναζητεί το χωρικό αποτύπωμα του ανθρώπου και τη μεταβολή της αντίληψης των χωρικών επιπέδων. Αναφέροντας τα χωρικά επίπεδα εννοούνται τα τρία επίπεδα ανάπτυξης του ανθρώπινου πολιτισμού, οι τρεις κόσμοι αλληλεπίδρασης, το επίπεδο της ξηράς και των χερσαίων δυνάμεων, το επίπεδο της θάλασσας και των θαλάσσιων κρατών-δυνάμεων, το επίπεδο του αέρα και οι περιοχές αέρας κυριαρχίας των εκάστοτε δυνάμεων.

Η ένσταση που μπορεί να προκύψει, δικαίως, είναι στον τελευταίο πολιτικό επιστήμονα τον Αλεξάντερ Ντούγκιν, η προσθήκη του όμως είναι συνειδητή και αναγκαία καθώς παρουσιάζει την γεωπολιτική πολιτική του «άλλου κόσμου», αντίθετου της δυτικής, επικρατούσας οπτικής. Η προσέγγιση του γίνεται κυρίως με κοινωνικό-πολιτισμικά χαρακτηριστικά γι αυτό και δεν ικανοποιεί τους παραπάνω παράγοντες αναζήτησης.

Η σειρά παρουσίασης και ανάπτυξης των θεωριών τους πραγματοποιείται με την ημερομηνία δημοσίευσης των έργων. Η μόνη περίπτωση που αυτό αναιρείται είναι στην περίπτωση των Σπάικμαν (1944) και Σεβέρσκι (1942) στην ουσία όμως των θεωριών δεν συμβαίνει. Το έργο του Σπάικμαν «Η Γεωγραφία της Ειρήνης» είναι ένα σύνολο προγενέστερων δημοσιεύσεων που είχε πραγματοποιήσει, μάλιστα το ίδιο το έργο δημοσιεύεται μετά τον θάνατό του υπό την επιμέλεια της επιστημονικής του ομάδας.

Κάθε επιστημονική προσωπικότητα αναλύεται σε τρία βασικά μέρη, ξεκινώντας από τη ζωή και το έργο, συνεχίζοντας με μια συνοπτική παρουσίαση των βασικών σημείων της θεωρίας και καταλήγοντας με την πλήρη ανάπτυξη της θεωρίας. Με αυτή τη μέθοδο ο αναγνώστης έχει τη δυνατότητα να παρακολουθήσει ένα ολοκληρωμένο γεγονός, την επιστημονική πορεία δηλαδή που ακολουθεί ο επιστήμονας μέχρι την πραγματοποίηση του έργου και την παραγωγή των συμπερασμάτων του. Γίνετε μάλιστα γνωστή και η σκοπιά του κάθε συγγραφέα καθώς λίγοι εξ αυτών κατατάσσονται σε ένα απόλυτα γεωπολιτικό περιβάλλον αλλά μέσω προσεκτικής ανάγνωσης προκύπτουν σημαντικά γεωπολιτικά στοιχεία (χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ο Σεβέρσκι)

Η ανάπτυξη του κειμένου γίνεται στην Ελληνική γλώσσα, μεταφράζοντας τα ονόματα και την ωρολογία όσο περισσότερο πιστά γίνεται σε αυτή. Σημαντικό ρόλο σε αυτή τη διαδικασία έχει η πρωτογενής διεργασία του καθηγητή κυρίου Ι.Θ. Μάξη και της επιστημονικής του ομάδας που έχουν επιμεληθεί την μετάφραση θεμέλιων γεωπολιτικών θεωριών. Βάση αυτών των βιβλίων εγγυάται αυτή η έρευνα την πιστότητα των μεταφράσεων της ορολογίας

Επίλογος

Η μοντέρνα γεωπολιτική επιστήμη χωρίζεται σε τέσσερα στάδια εξέλιξης, στον αγώνα για την παγκόσμια ηγεμονία, στη γερμανική γεωπολιτική, στην γεωπολιτική των Ηνωμένων Πολιτειών και στο στάδιο γεωπολιτικής θεώρησης ψυχροπολεμικών κρατών εναντίων παγκοσμιοποιημένων προσεγγίσεων. Η μελέτη που προηγήθηκε αγγίζει τα τρία από τα τέσσερα αυτά σημεία, εκτός δηλαδή της γερμανικής γεωπολιτικής, δίχως όμως να ακολουθεί αυτή τη διαίρεση. Με βασικό γνώμονα τη χωρική ανάπτυξη της γεωπολιτικής επιστήμης καταφέρνει και καταδεικνύει τον τρόπο που «διαβάζεται» και «αξιολογείται» ο χώρος. Αναφέροντας τον όρο χωρική εξέλιξη εννοείται η ανακάλυψη των επιπέδων του χώρου και η απόδοση χαρακτηριστικών σε αυτόν.

Στιγμή εκκίνησης αυτής της διαδικασίας ορίζεται η εποχή ολοκληρωτικής ανακάλυψης του παγκόσμιου χώρου, περίπου μισή χιλιετία πριν. Η πρώτη γεωπολιτική προσέγγιση ενός επιπέδου συμβαίνει από τον Άλφρεντ Θάγιερ Μάχαν. Η μελέτη που πραγματοποιεί καταφέρνει να ορίσει την αχανή θάλασσα. Το «ευρύ κοινό», ο χώρος που ενώνει τα κράτη, ένα πεπερασμένο γεγονός, ένας καλά διαβασμένος χώρος, μα πάνω από όλα ένα εργαλείο ελέγχου και επιβολής δύναμης, είναι η θάλασσα για τον Μάχαν. Μελετώντας τον χαρακτήρα της αποικιοκρατικής περιόδου της Μεγάλης Βρετανίας προβάλλει τις μεθόδους εκείνες -που ένα κατάλληλο κράτος- μπορεί να ακολουθήσει ώστε να καταφέρει τον έλεγχο της θάλασσας. Ο πλήρης έλεγχος των θαλάσσιων δρόμων, των στενών ναυτικών περασμάτων και των ναυτικών κόμβων από ένα κράτος – δύναμη εγγυείται σε αυτό τον παγκόσμιο έλεγχο και κυριαρχία.

Αργότερα ένας βρετανός πολιτικός επιστήμονας ο Μακίντερ καταφέρνει να καθιερώσει την γεωπολιτική ως επιστήμη, ενώνοντας την ιστορία με την γεωγραφία. Ο ίδιος ασχολείται με το χερσαίο επίπεδο του κόσμου. Μελετώντας ταυτόχρονα την ιστορία των πολιτισμών αλλά και τη φυσική γεωγραφία των περιοχών καταφέρνει να πολιτικοποιήσει τον χερσαίο χώρο. Ορίζει τον αγώνα κατάκτησης της παγκόσμιας ηγεμονίας ως μια διαμάχη μεταξύ χερσαίων και θαλάσσιων δυνάμεων. Χαρακτηρίζει περιοχές σημαντικότητας με βάση την πληθώρα πόρων αλλά και τη φυσική αμυντική τους ικανότητα ενάντια σε θαλάσσιες επιθέσεις. Η κυριαρχία μιας δύναμης σε αυτές τις περιοχές μπορεί να καθορίσει το μέλλον του κόσμου.

Το τελευταίο επίπεδο του παγκόσμιου χώρο μελετάτε και ορίζεται από τον Σεβέρσκι. Η προσέγγιση του αέριου κόσμου γίνεται με τεχνικούς, τεχνολογικούς όρους. Συγκεκριμένα ο Σεβέρσκι χωρίζει τον κόσμο σε περιοχές ανάλογα με την φέρουσα ικανότητα που διαθέτουν τα αεροπλάνα εκείνης της εποχής. Τη Δυνατότητα μετακίνησης από τη χερσαία τους βάση μέχρι ένα ακραίο σημείο και πίσω δίχως τη δυνατότητα ανεφοδιασμού. Ο αέριος κόσμος θεωρεί πως είναι ικανός να κατακτήσει τον έλεγχο του εδάφους και η δύναμη που κατέχει κυριαρχία του αέρα μπορεί να επιβληθεί των υπολοίπων. Είναι η συγκεκριμένη εποχή που αρχίζει και αναδύεται η πρωτοκαθεδρία της χερσαίας γης στο βάθρο της σημαντικότητας ελέγχου.

Στη συνέχεια οι υπόλοιποι επιστήμονες έρχονται να επισημοποιήσουν τη σημαντικότητα της ξηράς. Συμβαίνουν ωστόσο μεταβολές στη γεωπολιτική θεώρηση της Ευρασίας, αρχικά πο τον Σπάικμαν και στη συνέχεια από τον Μπρζεζίνσκι. Η σημαντικότερη μεταβολή ήταν η μεταβολή του γεωπολιτικού ενδιαφέροντος από την Κεντρική Γη- Heartland στο Κρηπίδωμα-Rimland. Το γεωπολιτικό τοπίο όμως λίγο μεταβάλλεται.

Καθώς ο χρόνος προχωρά ολοκληρώνουν τον κύκλο τους παγκόσμιες διαμάχες αλλάζοντας την γεωπολιτική θεώρηση του κόσμου. Το γεωπολιτικό τοπίο που δημιουργείται ιδιαίτερα μετά τη λήξη του Ψυχρού πολέμου μελετάτε και αναλύεται από τον αμερικανό πολιτικό επιστήμονα Ζμπίγκνιου Μπρζεζίνσκι. Η πτώση της Σοβιετικής Ένωσης έρχεται να κλειδώσει την αδιαμφισβήτητη υπεροχή της Αμερικής, προσφέροντας στον παγκόσμιο χώρο σταθερότητα. Το γεγονός όμως της εξαιρετικά μεγάλης απόστασης της δύναμης των Η.Π.Α από τον χώρο εξέλιξης του γεωπολιτικού παιχνιδιού την αναγκάζει να βασίζεται σε συμμαχίες για την διατήρηση του ελέγχου. Οι συμμαχικές δυνάμει όμως δεν αποτελούν ολοκληρωτική λύση για τις Η.Π.Α σύμφωνα με τον Μπρζεζίνσκι. Με βάση τον ίδιο καθίσταται αναγκαία η παραχώρηση δύναμης, ελέγχου και επιρροής από την Αμερική στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η οποία κατέχει σαφώς σημαντικότερη θέση από τις Η.Π.Α στο γεωγραφικό χώρο του παιχνιδιού. Με τη στήριξη της Ευρώπης μπορεί να διατηρηθεί η σταθερότητα στην Ευρασία.

Η αντίθετη γεωπολιτική οπτική βρίσκεται σε ένα, όχι ιδιαίτερα ισχυρό, μα εξαιρετικά σημαντικό παίχτη του ευρασιατικού χώρου τη Ρωσία. Ο Ντούγκιν, ένας εκ των σπουδαιότερων και πιο πρόσφατων γεωπολιτικών επιστημόνων της Ρωσίας, αναλύει τις μεθόδους με τις οποίες η Αμερική προσπαθεί να επιβάλει τον πολιτισμό της. Η επιβολή αυτή, μεταφράζεται μέσω της παγκοσμιοποίησης και εφαρμόζεται από την Αμερική ως όργανο ελέγχου των κρατών. Όπως αναφέρει ο Ντούγκιν ο έλεγχος αυτός καταφέρνεται διαχωρίζοντας το άτομο από τις παραδοσιακές του αξίες. Αμφισβητώντας την Αμερικανική υπεροχή προτείνει ενοποίηση των κρατών που δεν επιθυμούν την απώλεια της παραδοσιακής τους ταυτότητας και την εναντίωση τους στην ιμπεριαλιστική πολιτική των Η.Π.Α.

Η αμφισβήτηση της Ρωσίας, η οικονομική κρίση της Ευρώπης, η συνεχόμενη ενδυνάμωση της Κίνας και άλλοι παράγοντες οδηγούν στο συμπέρασμα ότι το παγκόσμιο σύστημα βρίσκεται σε μια περίοδο μετάβασης. Η μεταβολή του γεωπολιτικού τοπίου συμβαίνει με την εξής σειρά, από την παγκόσμια γεωπολιτική τάξη που επιβλήθηκε, αρχικά από δύο υπερδυνάμεις, τις Ηνωμένες Πολιτείες και την Σοβιετική Ένωση στη γεωπολιτική υπεροχή των Ηνωμένων Πολιτειών. Από την υπεροχή των Η.Π.Α σε ένα σύστημα που μια σειρά από μεγάλες δυνάμεις κυριαρχούν στο παγκόσμιο σύστημα. Οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν είναι πλέον υπερδύναμη όμως ούτε κάποιο άλλο κράτος κατέχει αυτόν τον τίτλο. Η Αμερικανική στρατιωτική δύναμη συνεχίζει να έχει το ασυναγώνιστο σε παγκόσμια εμβέλεια, η φύση όμως του πολέμου έχει μεταβληθεί. Οι εχθροί δεν είναι πλέον μαζικές ένοπλες δυνάμεις οι οποίες μπορούν να ανατραπούν μόνο από ένα ισχυρότερο στρατό.

Σε αυτήν την περίοδο γεωπολιτικής μετάβασης η παγκόσμια σταθερότητα εξαρτάται από τις πολιτικές που θα ακολουθήσουν οι μεγάλες δυνάμεις ανά τον κόσμο. Οι Ηνωμένες Πολιτείες, η Ευρωπαϊκή Ένωση, η Ρωσία, η Κίνα καθορίζουν το μέλλον της ανθρωπότητας. Η γεωπολιτική μοίρα των μεγάλων δυνάμεων είναι τόσο αλληλένδετη, τόσο μπλεγμένη η μία με την άλλη που θεωρείται απίθανο να ρισκάρει κάποια άμεση σύγκρουση.

Ο ορισμένος πια γεωπολιτικός χώρος μαζί με την ιστορική εξέλιξη των πολιτισμών αποδεικνύει την δυσκολία διατήρησης του παγκόσμιου ελέγχου μια μόνο δύναμη, πόσο μάλλον μια δύναμη τόσο μακριά από το γεωπολιτικό παιχνίδι. Πολύ πιθανή έκβαση της μεταβατικής αυτής περιόδου κρίνεται η δημιουργία ενός πολυκεντρικού συστήματος ελέγχου. Ο διαμερισμός δηλαδή της δύναμης των Η.Π.Α και η ταυτόχρονη διοίκηση του μέλλοντος της ανθρωπότητας από ένα σύνολο δυνάμεων.

Βιβλιογραφία

Αγγλική

Alexander Dugin, 2012, *The Fourth Political Theory*, Eurasian Movement

Alexander Dugin, 2015, *Last War of the World-Island: The Geopolitics of Contemporary Russia*, Arktos

Alfred Thayer Mahan, December 1889, *The Influence of Sea Power Upon History 1660-1783*, 12th edition, Little Brown and Company, Boston

Allan Wetcott, 1999, *Mahan on Naval Warfare: selections from writings of Rear Admiral Alfred T. Mahan*, Mineola, New York

Daniel Friberg, 18 August 2012, *Alexander Dugin on Global Revolution: If you are in favor of Global Liberal Hegemony you are the enemy*, Anon AF, reading date: 14-42016

David E. Hoffman, 2011, *The Oligarchs: Wealth and Power in New Russia*, PublicAffairs New York

Gerry Kearns, 2009, *Geopolitics and Empire: The Legacy of Harford Mackinder*, Oxford University Press, United Kindom

Hypergeo, encyclopédie électronique, en accès libre, lien : www.hypergeo.eu

John Shaw, 2002, *Washington Diplomacy: Profiles of People of World Influence*, Algora, New York

Lucian M. Ashworth, June 2010, *Realism and the Spirit of 1919: Harford Mackinder geopolitics and the reality of the League of Nations*, European Journal of International Relations, University of Limerick, Ireland

Major Alexander P. De Seversky, 1942, *Victory Through Air Power*, Simon and Schuster, New York

Margaret Scott & Westenley Alcenat, 2008, *Revisiting the Pivot: The Influence of Heartland Theory in Great Power Politics*, Macalester College

Paul M. Johnson, 2005, *A Glossary of Political Economy Terms*, Auburn University, Auburn

Rebecca Kobrin & Adam Teller, 2015, *Purchasing Power The economics of Modern Jewish History*, University Press of Philadelphia

Saul Bernard Cohen, 2015, *Geopolitics: The Geography of International Relations*, 3rd edition, The Rowman & Littlefield Publishing Group, United Kindom

Sir Halford John Mackinder, 1904, *The Geographical Pivot of History*, The Geographical Journal

The New Encyclopaedia Britannica, 2007, 15th edition, Britannica Inc.

Theory Talks, 7 December 2014, *Alexander Dugin on Eurasianism, the Geopolitics of Land and Sea and a Russian Theory of Multipolarity*, Theory Talks, reading date: 19-3-2016

Yigal Liverant, 2009, *The Prophet of the New Russian Empire*, Azure

Zbigniew Brzezinski, 1997, *The Grand Chessboard: American Primacy and Its Geostrategic Imperatives*, Basic Books, United States

Ελληνική

Braudel Fernand, 2001, *Γραμματική των πολιτισμών*, Μορφωτικό ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα

Nicholas J. Spykman, 2004, *Η Γεωγραφία της Ειρήνης*, εκδόσεις Παπαζήση ΑΕΒΕ, Αθήνα

Paul Kennedy, 1990, *Η άνοδος και η πτώση των μεγάλων δυνάμεων: Οικονομική μεταβολή και στρατιωτική σύγκρουση 1500-2000*, Αξιοτέλλης Αθήνα

Zbigniew Brzezinski, 1998, *Η Μεγάλη Σκακιέρα: Η Αμερικανική Υπεροχή και οι Γεωστρατηγικές της Επιταγές*, εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα

Μεγάλη Σοβιετική Εγκυκλοπαίδεια, 1989, τόμοι 4,7, 12, Ακάδημος, Αθήνα

Σάμιουελ π Χάντιγκτον, 1999, *Η σύγκρουση των πολιτισμών και ο ανασχηματισμός της παγκόσμιας τάξης*, Terzo Books

Σιδηρόπουλος Γεώργιος, 2014, *Ανθρωπογεωγραφίας Συνοπτικό Λεξικό «Άτακτοι Γλώσσαί»*, Αθ. Σταμούλης, Αθήνα

Χάλφορντ Τζ. Μάκιντερ, 2006, *Δημοκρατικά Ιδεώδη και Πραγματικότητα & άλλες τρεις εισηγήσεις*, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα

Γεωπολιτικό Λεξικό

1. **Γεωγραφικός Άξονας της Ιστορίας** (Geographical Pivot of History) ή **Ζώνη-Άξων** (Heartland): τον όρο εισάγει ο Μακίντερ με ομότιτλη δημοσίευσή του το 1904. Τον συναντούμε επίσης ως «Αξονική Περιοχή» ή «Αξονικό Κράτος» (Pivot Area).
 Ως Γεωγραφικός Άξονας της Ιστορίας ορίζεται το κέντρο της Πλανητικής Νήσου. Εκτείνεται από τον ποταμό Βόλγα (Βόλγα) μέχρι τον Γιανγκτσέ (Yangtze). Δυσπρόσιτη από την θάλασσα περιοχή με εξαιρετική γεωπολιτική σημασία. Κατά τον Μακίντερ το κράτος που ελέγχει τον Γεωγραφικό Άξονα της Ιστορίας κατέχει την παγκόσμια κυριαρχία.
 Ο όρος αντικαθιστάτε και παγιώνεται στη γεωπολιτική επιστήμη από τον Σπάικμαν, οποίος και ονομάζει την συγκεκριμένη περιοχή Ζώνη-Άξων ή Κεντρική Γη (Heartland). Αντιμετωπίζεται διαφορετικά από τον Σπάικμαν, ο οποίος μετατοπίζει το γεωπολιτικό ενδιαφέρον από τη Ζώνη-Άξων στο Κρηπίδωμα.
2. **Πλανητική Νήσος** (World Island): τον όρο εισάγει ο Μακίντερ το 1904 στην δημοσίευσή του “Geographical Pivot of History”.
 Η Πλανητική Νήσος αποτελεί το άθροισμα τριών μεγάλων ηπείρων, της Ευρώπης, της Ασίας και της Αφρικής. Το σύνολο αυτό της γης συνδέεται χερσαία ενώ περιτριγυρίζεται από θάλασσα και θεωρείται ως το μεγαλύτερο σε μέγεθος, το πλουσιότερο σε πόρους και το πιο πυκνοκατοικημένο μεταξύ των άλλων συνδυασμών της γης.
3. **Θεωρία Κεντρικής Γης**: γεωπολιτική θεωρία, εισάγετε από τον Μακίντερ το 1904 και υποθέτει πως αν μια μεγάλη αυτοκρατορία καταφέρει τον έλεγχο και την κυριαρχία της Κεντρικής Γης (Heartland) τότε αυτή η αυτοκρατορία δεν θα μπορέσει να ηττηθεί από καμιά συμμαχία. Το γεγονός αυτό οφείλεται στην αυτονομία πόρων, εφοδίων και ανθρώπινου δυναμικού που διαθέτει η περιοχή. Αποτέλεσμα της κυριαρχίας της Κεντρικής γης είναι η παγκόσμια ισχύς.
4. **Θ.Ο.Ε** (SLOC): Θαλάσσιες Οδοί Επικοινωνίας (Sea Lines of Communication), εισάγεται από τον Αλφρεντ Θάγιερ Μάχαν στο έργο του «Η επιρροή της θαλάσσιας ισχύος στην ιστορία 1660-1783»
5. **Chokepoints**: τον όρο εισάγει ο Μάχαν, περιγραφικά τα Τσοκπόιντς αποτελούν στρατηγικά σημεία ελέγχου. Ένα κράτος ή μια αυτοκρατορία που διαθέτει στην κυριαρχία της αυτά τα σημεία κατέχει παγκόσμια κυριαρχία με βάση τον Μάχαν.

6. **Διπλωματική Ιστορία:** διαπραγματεύεται την ιστορία των διεθνών σχέσεων. Διαφέρει από τις διεθνείς σχέσεις στο ότι η πρώτη ασχολείται με την εξωτερική πολιτική ενός κράτους, ενώ η δεύτερη με τις σχέσεις μεταξύ δύο ή περισσότερων κρατών.
Η διπλωματική ιστορία όπως αναφέρει και το όνομά της τείνει να ενδιαφέρεται περισσότερο για την ιστορία της διπλωματίας ενώ οι διεθνείς σχέσεις ασχολούνται περισσότερο με παροντικά γεγονότα.
7. **Containment:** στρατιωτική στρατηγική για τον περιορισμό της επέκτασης του εχθρού.
Είναι επίσης γνωστή ως Cold War Policy, αυτό οφείλεται στην ψυχροπολεμική τακτική των Η.Π.Α και των συμμάχων για να αποτρέψουν την εξάπλωση του κομμουνισμού.
8. **Ρεαλισμός:** κυρίαρχη σχολή σκέψης στις θεωρίες διεθνών σχέσεων. Η ιδεολογία που υποθέτει την συστατική αυτονομία διάφορων φαινομένων σε σχέση με την ικανότητα αντίληψης του ατόμου και την αξιοπιστία της κατανόησης ως προς την ορθή σύλληψη.
9. **Κρηπίδωμα (Rimland):** η περιοχή του Κρηπιδώματος καθιερώνεται από τον Σπάικμαν. Αντικατέστησε ονοματολογικά την περιοχή Εσωτερικού Δακτυλίου (Inner Crescent) που είχε προτείνει ο Μακίντερ.
Αφορά την περιοχή που βρίσκεται περιφερειακά της Ευρασίας, αποτελεί μια ενδιάμεση περιοχή μεταξύ της Ζώνης-Άξων και της θάλασσας.
Κατά τον Σπάικμαν η σημαντικότερη γεωπολιτικά περιοχή του πλανήτη καθώς μαζί με τα νησιά Μ.Βρετανία και Ιαπωνία διαθέτει περισσότερους πόρους και ανθρώπινο δυναμικό από την Heartland. Πλεονέκτημα επίσης αποτελεί ο διττός χαρακτήρας των περιοχών του Κρηπιδώματος.
10. **Παραδοσιοκρατία:** κυριολεκτικά εννοείται η προσκόλληση σε ιδέες που περνούν από γενιά σε γενιά. Πυρήνας της παραδοσιοκρατίας είναι η διαιώνιση των ιδεών, των πεποιθήσεων και της πίστης, είναι η προσκόλληση σε νόρμες του παρελθόντος
Η ύπαρξη της παραδοσιοκρατίας στις πολιτικές επιστήμες διαμόρφωσε ένα στενό επιστημονικό περιβάλλον με περιορισμένο έργο καθότι απορρίπτονται έννοιες όπως η αλλαγή και η εξέλιξη.
11. **Δυνητικότητα/Εικονικότητα (Virtuality):** είναι η πολιτιστική αντίληψη σύμφωνα με την οποία τα υλικά αντικείμενα διεισδύουν και διεισδύονται από πληροφοριακά μορφώματα. Ας σημειωθεί ότι ο ορισμός αντιπαραβάλλει έναν δυϊσμό: υλισμό από τη μία και πληροφορίες από την άλλη.

12. **Παράκτια Νησιά** (Offshore Islands): αναφέρονται τόσο από τον Μακίντερ όσο και από τον Σπάικμαν και αφορούν τα αρχιπελάγη Βρετανία και Ιαπωνία
13. **Απομακρυσμένα Νησιά ή Εξωτερικά Νησιά** (Outlying Islands): εισάγονται από τον Σπάικμαν, είναι η Βόρεια και Νότια Αμερική και η Αυστραλία. Στην θεωρία του Μακίντερ η περιοχές αυτές περιλαμβάνονται στον Εξωτερικό Δακτύλιο (Outer Crescent).
14. **Φιλελευθερισμός** (Liberalism): πολιτικό δόγμα που θεωρεί την προστασία και την ενίσχυση της ελευθερίας του ατόμου κεντρική προβληματική της πολιτικής.
Υποστηρίζει ότι η κυβέρνηση είναι αναγκαία για την προστασία των ατόμων από εξωγενείς κινδύνους ωστόσο αναγνωρίζει ότι η ίδια η κυβέρνηση μπορεί να αποτελέσει απειλή για την κυβέρνηση.
15. **Φασισμός** (Fascism): πολιτική ιδεολογία και μαζικό κίνημα, ριζοσπαστικό αυταρχικός εθνικισμός ο οποίος αναγνωρίζεται συνήθως στην ακροδεξιά.
Κυριάρχησε σε πολλές περιοχές τα κεντρικής, νότιας και ανατολικής Ευρώπης μεταξύ 1919 και 1945 με σημαντικούς υποστηρικτές σε όλα τα μήκη και πλάτη της γης.
Πήρε την ονομασία του από την λατινική λέξη *Fasces*.
16. **Σοσιαλισμός** (Socialism): η ιδεολογική τάξη που υποστηρίζει ένα οικονομικό σύστημα διοικούμενο και ρυθμιζόμενο από κρατικούς φορείς. Όλα ή τα περισσότερα παραγωγικά μέσα είναι ιδιοκτησία της κυβέρνησης εκ τω οποίων η παραγωγή και διανομή των αγαθών χορηγείται κατά κύριο λόγο από την κυβέρνηση και όχι από ιδιωτικές επιχειρήσεις. Η υπολειπόμενη ιδιωτική παραγωγή και διανομή ρυθμίζεται σε μεγάλο βαθμό από την κυβέρνηση και όχι από διαδικασίες της αγοράς
17. **Κουμμουνισμός** (Communism): πολιτικό και οικονομικό δόγμα το οποίο στοχεύει στην αντικατάσταση της ατομικής ιδιοκτησίας και της κερδοθηρικής οικονομίας με δημόσια ιδιοκτησία και κοινόχρηστο έλεγχο τουλάχιστον των μεγάλων μέσων παραγωγής (ορυχεία, εργοστάσια, βιομηχανίες) και των φυσικών πόρων μιας κοινωνίας
Ο κουμμουνισμός είναι, με αυτόν τον τρόπο, μια μορφή σοσιαλισμού –σε πιο προηγμένη μορφή, σύμφωνα με τους υποστηρικτές του.
18. **Στάτους κβο** (Status quo): λατινική λέξη που σημαίνει «υφιστάμενη κατάσταση», ιδιαίτερα χρησιμοποιείται σε κοινωνικά ή πολιτικά ζητήματα.

Κατά την κοινωνιολογική έννοια εφαρμόζεται γενικά για να δηλώσει σταθερότητα στις υπάρχουσες κοινωνικές δομές και αξίες. Στάτους κβο σημαίνει να διατηρείς μια κατάσταση με τον τρόπο που ισχύει σήμερα.

Ονομαστική μορφή της εμπρόθετης λατινικής φράσης “in status quo” που κυρολεκτικά ερμηνεύεται «στην κατάσταση κατά την οποία», σύντμηση της αρχικής φράσης “status quo reserant ente bellum” .

19. **Ευρασιανισμός (Eurasianism):** πολιτικό κίνημα της Ρωσίας, δημιουργείται το 1920 και επικεντρώνεται στο γεωπολιτικό σχέδιο της Ευρασίας. Υποστηρίζει ότι ο ρωσικός πολιτισμός δεν βρίσκει κοινά με τον Ευρωπαϊκό. Σκοπός του η εξέλιξη του Σοβιετικού καθεστώτος για τη δημιουργία μιας νέας εθνικής, ορθόδοξης, μη ευρωπαϊκής κυβέρνησης η οποία θα έριχνε τη μάσκα του προλεταριακού διεθνισμού και της μαχητικής αθεΐας.
20. **Περιοχή αέριας κυριαρχίας (air dominance):** ο όρος εισάγεται από τον Σεβέρσκι στην δημοσίευση που πραγματοποίησε το 1942 «Νίκη μέσω της Αέριας Δύναμης» (Victory Through Air Power). Αφορά τη συνολική περιοχή που έχουν τη δυνατότητα να καλύψουν τα αεροπλάνα μιας δύναμης δίχως ανεφοδιασμό.
21. **Περιοχές απόφασης (area of decision):** ο όρος εισάγεται από τον Σεβέρσκι στην δημοσίευση που πραγματοποίησε το 1942 «Νίκη μέσω της Αέριας Δύναμης» (Victory Through Air Power). Αφορά τις περιοχές εκείνες που συνάπτονται οι περιοχές αέριας κυριαρχίας, τα σημεία εκείνα που δύο ή παραπάνω αέριες δυνάμεις έχουν πρόσβαση από τις χερσαίες βάσεις τους.
22. **Τα έτη του λυκόφωτος (twilight years):** ο όρος αυτός αναφέρεται στην εισαγωγή της Σοβιετικής Ένωσης στη βιομηχανική επανάσταση. Αναφέρονται και ως τα χρόνια του λυκόφωτος του σοσιαλιστικού πειράματος (The oligarchs: Wealth and Power in New Russia, David Hoffman).
23. **Γεωστρατηγικοί παίκτες:** τα κράτη που διαθέτουν την ικανότητα και την εθνική θέληση να ασκήσουν τέτοια δύναμη και επιρροή πέρα από τα σύνορά τους ώστε να μεταβάλλουν περιοχές θίγοντας τα συμφέροντα της Αμερικής
24. **Γεωπολιτικοί άξονες:** τα κράτη των οποίων η σημασία δεν προέρχεται από τη δύναμή τους ή τα κίνητρά τους αλλά από την ευαίσθητη γεωγραφική θέση που κατέχουν και από τις συνέπειες τις οποίες έχει η δυναμικά ευάλωτη κατάστασή τους απέναντι στη συμπεριφορά των γεωστρατηγικών παικτών.

25. **Σκακιέρα:** ο όρος εισάγεται από τον Μπρζεζίνσκι το 1997 στο έργο του «Η μεγάλη σκακιέρα». Με αυτόν τον όρο ορίζεται το πεδίο του γεωπολιτικού παιχνιδιού. Χωρικά εξελίσσεται από τη Λισαβόνα μέχρι το Βλαδιβοστόκ, περιγράφοντας το σύνολο της Ευρασίας.